

Stress rond de les

Onderzoek naar werkdrukverhogende factoren onder beginnende docenten
Nederlands en Engels

Praktijkgericht onderzoek

Aniek Phaff || 0302058

Anouk Dingemanse || 3000354

Hanneke Klok – de Vries || 3015513

Begeleider

Adrienne Westermann

Centrum voor Onderwijs en Leren || Universiteit Utrecht

Alfacluster februari 2011 – februari 2012

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Theoretisch kader.....	3
3. Vraagstelling, definitie variabelen en hypothesen	8
4. Methode.....	10
5. Resultaten	12
6. Conclusie en discussie	15
7. Literatuurlijst	17
Bijlage I: Interview	19
Bijlage II: Factoren interview.....	21
Bijlage III: Uitgewerkte interviews	23

1. Inleiding

In de wandelgangen van onze stagescholen vangen we regelmatig geluiden op over de hoge werkdruk van docenten. Ook komen er met enige regelmaat docenten thuis te zitten omdat zij overspannen/overwerkt zijn. Waar in het bedrijfsleven vaak veel begeleiding is voor werknemers met betrekking tot persoonlijke ontwikkeling en een gezonde werkhouding, lijkt er in het onderwijs weinig aandacht hiervoor te zijn. Dit terwijl een docent van allerlei kanten belaagd wordt met verwachtingen: van collega's, van leerlingen, van ouders, van leidinggevenden, van de overheid. Daarnaast omvat lesgeven veel meer dan alleen het voor de klas staan: lessen voorbereiden, toetsen maken en nakijken, werkstukken nakijken, excursies, leerlingbegeleiding, ouderavonden en vergaderingen met vakgroepen, docententeams, rapportvergaderingen en ga zo maar door. Ook is de werkdruk vaak niet gelijkmatig verspreid over het jaar, waardoor vrij rustige en vrij drukke periodes elkaar soms afwisselen. Deze verscheidenheid aan verwachtingen, taken en periodieke drukte zou kunnen verklaren waarom docenten de werkdruk in het onderwijs als hoog kunnen ervaren. In dit PGO onderzoeken wij wat docenten zelf als oorzaak van deze hoge werkdruk aanwijzen.

Het onderzoek dient ertoe om in kaart te brengen welke factoren invloed hebben op het ervaren van een hoge werkdruk. Wanneer duidelijk is wat de oorzaak is van een hoge werkdruk, biedt dit immers mogelijkheden om maatregelen te nemen die de werkdruk kunnen verlichten.

2. Theoretisch kader

2.1 *Werkdruk, werkstress en burn-out*

“Van hard werken is nog nooit iemand omgekomen” was jarenlang een geveugelde uitspraak. Inmiddels is de kijk daarop veranderd. Hoge werkdruk en werkstress kunnen wel degelijk leiden tot psychische en fysieke klachten en ziekteverzuim. Het arboservicecentrum voor het voortgezet onderwijs definieert een hoge werkdruk als het gevoel dat een werknemer kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die een werknemer verricht (belasting) en de hoeveelheid activiteiten die hij of zij kan verrichten (belastbaarheid) zoek is. Het gevoel van een te hoge werkdruk kan een kwalitatieve of kwantitatieve oorzaak hebben, of een combinatie van beide. Wanneer het gevoel van een te hoge werkdruk ontstaat doordat een opgedragen taak te moeilijk is, wordt dit kwalitatieve werkdruk genoemd. Wanneer de tijd ontbreekt om het werk af te krijgen, gaat het om kwantitatieve werkdruk (Arboservicecentrum voor het voortgezet onderwijs, 2011). Een hoge werkdruk hoeft niet per definitie te leiden tot stress, maar kan wel een oorzaak zijn. In de Arbowet is stress omschreven als ‘een toestand die als negatief ervaren lichamelijke, psychische of sociale gevolgen heeft’ (Arbowet 2007, art. 1 lid 3, f). Stress is dus een ongezonde toestand of ongezond gedrag dat leidt tot een verminderd prestatievermogen. Vaak wordt gezegd dat een beetje stress geen kwaad kan. Bedoeld wordt dan dat een bepaalde mate van spanning en uitdaging nodig zijn om optimaal te kunnen presteren. Het woord stress verwijst in zijn oorspronkelijke betekenis naar de externe druk die op iemand wordt uitgeoefend, die druk leidt tot spanning en zorgt voor een fysiologische reactie waardoor het lichaam adequaat op de situatie kan reageren. Het lichaam is echter niet in staat om gedurende langere tijd op een dergelijke manier te blijven reageren. Als de stressveroorzakende situatie lang aanhoudt, zal dit tot uitputting van het lichaam leiden. Deze uitputting kan zich uiten in psychische, fysieke en gedragsmatige signalen. De negatieve gevolgen van stress ontstaan dus wanneer over een langere tijdsperiode stress ervaren wordt.

Het langdurig ervaren van stress op het werk is een psychisch belastende situatie die kan leiden tot ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. Het onderwijs is, naast bijvoorbeeld de gezondheidszorg en het vervoer, een van de sectoren waarin werkstress de belangrijkste oorzaak voor ziekteverzuim is. Door preventief oorzaken van werkstress aan te pakken, kan dit ziekteverzuim worden teruggedrongen (Kaaij & de Kruif, 1998). Ziekteverzuim is wellicht het meest zichtbare gevolg van werkstress, maar in het onderwijs leidt werkstress onder docenten op schoolbreed niveau ook tot een slechte sfeer binnen de school, een lage arbeidsmoraal, een daling van de kwaliteit van het onderwijs en inefficiëntie. Op het niveau van de individuele docent leidt werkstress onder andere tot gebrek aan enthousiasme en creativiteit, een slecht concentratievermogen, gebrek aan zelfvertrouwen, het verliezen van zelfbeheersing voor de klas, het slecht voorbereiden van lessen en desinteresse in leerlingen en hun prestaties (Yong & Yue, 2008). Wanneer werkstress leidt tot langdurig ziekteverzuim, wordt dit een burn-out genoemd. Een burn-out wordt omschreven als een staat van fysieke en emotionele uitputting, veroorzaakt door een werksituatie, waardoor men zich moe en uitgeput voelt en het gevoel heeft te falen en die leidt tot inefficiëntie, demotivatie en een slechte werkhouding.

2.2 Factoren die bijdragen aan het veroorzaken van een burn-out onder docenten

Volgens Van Tonder & Williams (2008) ligt de oorzaak van een burn-out deels in stress op het werk en deels in kenmerken in de persoonlijkheid van degene die de burn-out treft. Toen de term burn-out in de jaren zeventig voor het eerst gebruikt werd, werd gedacht dat de oorzaken vooral lagen in (tekortkomingen in) persoonskenmerken. Later was er een ommezwaai en ging men ervan uit dat iedereen in een stressvolle werksituatie het slachtoffer van een burn-out kon worden. Inmiddels is bekend dat de oorzaak van een burn-out deels te vinden is in persoonskenmerken en deels in kenmerken van de situatie (Van Tonder & Williams, 2009).

Yong en Yue (2008) deden onderzoek naar burn-outs onder docenten in China. Zij verdelen factoren die bijdragen aan het veroorzaken van een burn-out in vijf categorieën:

- 1) Leerlingfactoren, zoals gebrek aan discipline en interesse en de druk die in China bestaat om op een hoger onderwijsniveau te komen.
- 2) Baanfactoren, zoals lage salarissen, gebrek aan autoriteit en sociale status en te grote klassen.
- 3) Schoolfactoren, zoals spanning op het gebied van persoonlijke relaties, teveel verantwoordelijkheden die niet direct met onderwijs te maken hebben, weinig steun van collega's en schoolleiding, tijdsdruk, inefficiënte onderwijshervormingen, conflicten, slechte sfeer in klassen en op school, druk van schoolleiding en slechte voorzieningen.
- 4) Persoonlijke factoren, zoals hoge persoonlijke verwachtingen, lage bekwaamheid, eisen op het gebied van ontwikkeling.
- 5) Buitenschoolse factoren, zoals druk vanuit de samenleving en van ouders en bezuinigingen.

Uit onderzoek van Van Tonder en Williams (2009) blijkt dat het vooral de houding en het gedrag van leerlingen en de hoge werkdruk zijn die leiden tot burn-outs onder docenten. Volgens de onderzochte Zuid-Afrikaanse leerkrachten wordt de hoge werkdruk met name veroorzaakt door de grote klassen en door de wijze waarop onderwijs gegeven moet worden sinds een bepaalde onderwijsvernieuwing (outcome based education), die meer werk voor docenten oplevert. Docenten geven aan het lastig te vinden om orde houden in de grote groepen, wat stress oplevert. Verder noemen zij 'role conflicts and ambiguity' als oorzaak, evenals gebrek aan steun vanuit de schoolleiding en door het ministerie van onderwijs en de afwezigheid van ouderlijke ondersteuning aan leerlingen. Daarnaast speelt het gevoel niet eerlijk beloond en behandeld te worden een rol, omdat het de relatie van docenten met hun werk negatief beïnvloed, waardoor ze zich minder betrokken voelen en makkelijker burn-out raken. Andere minder vaak genoemde oorzaken die uit dit onderzoek naar voren komen, zijn geringe betrokkenheid van collega's, leerlingen die slecht basisonderwijs genoten hebben, extra activiteiten buiten de lessen om, drugs- en alcoholmisbruik onder leerlingen, taalproblemen, culturele verschillen en gebrek aan een effectief systeem om disciplinaire maatregelen te treffen (Van Tonder & Williams, 2009).

Otero-López, Castro, Villardefrancos en Santiago (2009) erkennen de bijdrage van dergelijke factoren aan stress onder docenten, maar stellen dat leerlinggedrag veruit de grootste boosdoener is. Zij onderzoeken welke houding en welk gedrag van leerlingen zorgt voor welk soort stress bij docenten. Daarbij maken ze onderscheid tussen emotionele uitputting en depersonalisatie (verlies van contact met de eigen, persoonlijke werkelijkheid).

Zij lieten elf mogelijk stressveroorzakende factoren door een groep docenten beoordelen:

- 1) Omgaan met disciplinaire problemen
- 2) Contact met ouders van leerlingen met storend gedrag
- 3) Verbaal geweld van leerlingen
- 4) Agressie tussen leerlingen onderling
- 5) Ordeproblemen tijdens lessen
- 6) Continue uitgedaagd worden door leerlingen
- 7) Vandalisme binnen de school
- 8) Racisme onder leerlingen
- 9) Leerlingen die de kennis en vaardigheden van de docent testen
- 10) De passieve houding van leerlingen tijdens lessen
- 11) Niet kunnen omgaan met conflicten met leerlingen

Vervolgens keken ze welke soorten stress een rol spelen bij het ontwikkelen van een burn-out en welke stressveroorzakende factoren welk soort stress opleverden. Het bleek dat met name docenten die last hadden van emotionele uitputting het risico op een burn-out lopen. De belangrijkste factoren die voor emotionele uitputting zorgen zijn storend gedrag van leerlingen en het omgaan met conflicten. Daarnaast dragen alle factoren die kunnen leiden tot conflictsituaties (contact met ouders, disciplinaire problemen en uitgedaagd worden door leerlingen) bij aan het mogelijk ontwikkelen van een burn-out.

Volgens Rooijackers (2009) zijn het op de Nederlandse scholen vooral docenten Nederlands die het zwaar hebben. Uit een onderzoek dat Marianne Overmaat in 1996 deed, bleek dat slechts 4% van de docenten Nederlands zijn werk kon doen binnen de tijd die hoorde bij zijn aanstelling. Gemiddeld werd er zeven tot vijftien uur per week overgewerkt.

Er zijn een aantal oorzaken waardoor docenten Nederlands zwaarder belast worden dan hun collega's: 1) het vele correctiewerk (schrijfoopdrachten), 2) Nederlands is een bijzonder breed vak, 3) Nederlands is een verplicht vak, met volle klassen, 4) de heterogeniteit van de klassen neemt voortdurend toe, 5) Nederlands heeft een ondersteunende functie ten opzichte van andere vakken.

2.3 Maatregelen om de werkdruk bij docenten te verminderen

Na het vaststellen van de definitie van werkdruk en mogelijke oorzaken, is het goed om te kijken naar maatregelen die genomen kunnen worden om om te gaan met een te hoge werkdruk. Van Tonder & Williams (2009) stellen in hun studie naar de oorzaken van burn-out onder docenten in het voortgezet onderwijs dat het gebrek aan steun van leidinggevenden een van de belangrijkste oorzaken is voor een burn-out onder docenten. Hieruit volgt dat leidinggevenden zich bewust moeten zijn van de stress die docenten ervaren en hierop in moeten spelen (Van Tonder & Williams, 2009, p. 215). Hiertoe kunnen verschillende maatregelen genomen worden.

Een eerste maatregel die genomen kan worden is dat docenten(en schoolleiding) ervoor moeten zorgen dat de persoonlijke behoeften van de docenten vervuld worden. Dit kan bijvoorbeeld door zich te blijven ontwikkelen door middel van een studie. Ook is het belangrijk om in eerste instantie goed voor zichzelf te zorgen, en daarna pas voor de leerlingen. Waar docenten vaak de neiging hebben er te willen zijn voor hun leerlingen, moeten zij er toch voor zorgen dat zij in eerst hun eigen behoeftes vervullen voordat zij zich op de leerlingen richten (Yong & Yue, p. 82-83). Hiervoor is het in de eerste plaats nodig om een schoolklimaat te creëren waarin docenten hun stress mogen uiten richting de

leidinggevend. Dit is een eerste stap richting het herkennen van problemen in de school, en van hieruit kunnen vervolgens stappen genomen worden om deze problemen aan te pakken (Grayson & Alvarez, 2007, paragraaf 4.4). Ook een rapport over de werkdruk in het hoger onderwijs stelt dat docenten op individueel niveau moeten nadenken over de werklust van hun activiteiten en dat er ruimte moet zijn om dit terug te koppelen naar bovenliggende lagen, zoals de schoolleiding (Kirsch & Van den Berghe, 2010, p. 36). Ditzelfde rapport moedigt aan dat de schoolleiding ook rekening te houden met individuele sterktes van personeel en ze zo passende taken toe te wijzen. Daarnaast moeten er goede arbeidsvoorwaarden moeten zijn op het gebied van o.a. werk- en rusttijd en loopbaanontwikkeling. Met name dit laatste zou een sterke motiverende, en dus beschermende, factor zijn (Kirsch & Van den Berghe, 2010, p. 35 - 38).

Een tweede belangrijke maatregel is het bevorderen van een zorgvuldig tijdsbeheer. De docent moet realistische werkdoelen stellen en prioriteiten in het werk stellen, zodat doelen zonder overmatige werkdruk bereikt kunnen worden. Ook is het belangrijk om geen werk mee naar huis te nemen en tijd te reserveren voor 'vrije tijd'. Zo krijg het persoonlijke leven van de docent ruimte en krijgt de docent de mogelijkheid om zich te ontspannen (Yong & Yue, p. 83). Schoolleiding zou hierop toe moeten zien en docenten begeleiden in het maken van de juiste keuzes hierin. Zoals genoemd in paragraaf 2.2 lijkt er meer tijdsdruk te zijn voor docenten Nederlands dan voor docenten van andere vakken doordat er veel nakijkwerk is, het een breed vak is, en het vak verplicht is voor alle leerlingen (Rooijackers, 2009, p. 6). Sommige scholen hebben hierom besloten dat docenten Nederlands niet of minder hoeven te surveilleren dan andere docenten. Ook hebben sommige scholen een 'nakijkassistent': iemand die de eenvoudigere opdrachten van de leerlingen nakijkt (Rooijackers, 2009, p.7).

Er bestaat discussie over of het verkleinen van klassen een verlichting in werkdruk oplevert. Rooijackers (2009, p. 7) stelt dat kleinere klassen – en dus vermindering van nakijkwerk – een mogelijke oplossing is om docenten te helpen met het behalen van hun doelen binnen de gestelde tijd. Atkins (2003) stelt echter dat kleinere klassen niet per definitie een vermindering in werkdruk oplevert. In de praktijk bleek namelijk dat de tijd die er was in de kleinere klassen, leidde tot een extra investering in de leerlingen. Met andere woorden: de tijd die men normaal gesproken aan 30 leerlingen kwijt was, werd nu verdeeld over 20 leerlingen. Hierdoor hadden met name de leerlingen profijt van kleinere klassen omdat zij meer aandacht kregen, maar het leverde geen verlichting van de werkdruk op voor de docenten (Atkins, 2003).

Een vierde maatregel om een hoge werkdruk te verminderen is om verantwoordelijkheden duidelijk te definiëren. De verantwoordelijkheid voor taken moet duidelijk worden verdeeld door de schoolleiding, zodat docenten weten waar ze verantwoordelijk voor zijn. Ook moeten docenten 'nee' kunnen zeggen tegen dingen die hier niet binnen vallen. Docenten moeten bepaalde taken delegeren, zodat zij hun energie kunnen steken in hun kerntaken (Yong & Yue, p.83-84).

Aangezien negatief leerlinggedrag en het contact met de ouders van leerlingen die dit gedrag vertonen een grote stressfactor is (Grayson & Alvarez, 2007; Otero-López, Castro, Villardefrancos & Santiago, 2009; Abel & Sewel, 1999) is ook dit een punt van aandacht in het verminderen van een te hoge werkdruk voor docenten. Daarom zou de schoolleiding ook hier aandacht aan moeten geven door schoolbreed probleemgedrag van leerlingen aan te pakken. Daarnaast zou de schoolleiding moeten helpen de docent-ouder-relaties om te vormen tot een collaboratieve relatie (Grayson & Alvarez, 2007, paragraaf 4.4).

Daarnaast is het behulpzaam voor docenten als zij open staan voor vernieuwingen en nieuwe mogelijkheden. Door te variëren in werkomgeving, lesmethodes, inhoud van de lessen en dergelijke, wordt voorkomen dat docenten zich gaan vervelen of hun enthousiasme wordt verminderd. Hoewel het aangaan van nieuwe mogelijkheden ook extra werk met zich mee kan brengen – na 10 jaar hoef je dezelfde les niet meer uitgebreid voor te bereiden -, weegt het enthousiasme dat docenten zullen ervaren bij het vernieuwen van lesinhoud en lesmethodes hier wel tegen op (Yong & Yue, p. 84).

Een laatste maatregel, die met name ligt bij de docenten zelf, is de houding die men ten opzicht van het werk aanneemt. Als men een proactieve houding heeft en het werk ziet als iets plezierigs, zal dit helpen om enthousiasme voor het werk te behouden en de stress te verminderen (Yong & Yue, p. 81-82).

3. Vraagstelling, definitie variabelen en hypothesen

3.1 Vraagstelling

Rooijackers (2009) stelt dat docenten Nederlands zwaarder belast worden dan docenten die andere vakken geven en dus een hogere werkdruk ervaren. Omdat docenten Engels soortgelijke werkzaamheden hebben als docenten Nederlands hebben we deze respondenten ook in het onderzoek opgenomen. In dit onderzoek bekijken we wat beginnend docenten Nederlands en Engels zelf zien als factoren die hun werkdruk verhogen. Het onderzoek zal beschrijvend van aard zijn en onze onderzoeksvraag luidt als volgt: *Wat zien beginnende docenten Nederlands en Engels als de belangrijkste werkdrukverhogende factoren?*

3.2 Variabelen

De belangrijkste variabelen in ons onderzoek zijn werkdruk en de factoren die invloed hebben op hoge werkdruk. In ons onderzoek hanteren wij de volgende definitie van hoge werkdruk: *Hoge werkdruk is het gevoel dat een werknemer kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die een werknemer verricht (belasting) en de hoeveelheid activiteiten die hij of zij kan verrichten (belastbaarheid) zoek is.* Het gevoel van een te hoge werkdruk kan ook ontstaan wanneer een opgedragen taak te moeilijk is (kwalitatieve werkdruk), of wanneer de tijd ontbreekt om het werk af te krijgen (kwantitatieve werkdruk) (Arboservicentrum voor het voortgezet onderwijs, 2011).

Factoren die invloed hebben op hoge werkdruk zijn alle factoren die de werkdruk kunnen beïnvloeden, zowel in positieve als negatieve zin. De factoren zijn onder te verdelen in vier soorten: leerlingfactoren, baanfactoren, schoolfactoren en persoonlijke factoren (Yong en Yue, 2008). Yong en Yue maken daarbij gebruik van een vijfde categorie voor buitenschoolse factoren. Deze categorie hebben wij deels bij baanfactoren en deels bij schoolfactoren ondergebracht, omdat in Nederland alle buitenschoolse factoren ook baanfactoren of schoolfactoren zijn. In China, waar Yong en Yue hun onderzoek uitvoerden, is dat wellicht anders.

3.3 Hypothesen

Op basis van de besproken theorie en onze eigen ervaringen in het onderwijs (en in de wandelgangen van onze scholen) verwachten wij dat het vooral een aantal baanfactoren zijn die de werkdruk verhogen (nakijkwerk, administratieve taken, lesvoorbereiding en piekbelasting) en dat daarnaast leerlingfactoren een rol spelen (houding en gedrag van leerlingen en gebrek aan interesse).

Rooijackers (2009) ziet vooral baanfactoren als oorzaak van de hoge werkdruk. Omdat wij, net als Rooijackers (2009) kijken naar werkdruk bij docenten Nederlands, verwachten we dat dezelfde factoren een rol spelen en het dus vooral nakijkwerk en de grote klassen zijn die docenten rapporteren als werkdrukverhogend. Voor de docenten Engels verwachten wij hetzelfde, aangezien dit vak redelijk vergelijkbaar is wat betreft les- en leer activiteiten. De specifieke baanfactoren die we van veel collega's horen zijn vooral nakijkwerk, administratieve taken, en de grootte van klassen, die zowel invloed heeft op de hoeveelheid nakijkwerk, als op het houden van orde tijdens de lessen.

Daarnaast blijkt uit de onderzoeken van Van Tonder & Williams (2009) en Otero-López, Castro, Villardefrancos en Santiago (2009) dat het vooral leerlingfactoren zijn die voor een hoge werkdruk bij docenten zorgen. Deze onderzoeken vertonen minder overeenkomsten met ons eigen onderzoek, vooral omdat de onderwijssituatie in andere landen sterk kan verschillen van die in Nederland. Desondanks verwachten we dat ook in Nederland leerlingfactoren invloed hebben op de werkdruk. Een veel genoemde leerlingfactor door collega's is leerlinggedrag en dan met name terugkerende conflicten met een leerling.

Onze verwachtingen zijn daarom als volgt:

1. Beginnende docenten Nederlands en Engels noemen vooral baanfactoren als werkdrukverhogende factoren.
2. Van de baanfactoren zijn het vooral het nakijkwerk en de grote klassen die als werkdrukverhogend gezien worden.
3. Naast baanfactoren worden ook leerlingfactoren, zoals leerlinggedrag en conflicten met een leerling, als werkdrukverhogend gezien.

3.4 Context

Het onderzoek is uitgevoerd op twee verschillende scholen in de provincie Utrecht. School 1 is een school met ongeveer 1800 leerlingen. De school bevat havo-, vwo- en gymnasiumafdelingen, waarbij de laatste twee afdelingen ook een tweetalige variant hebben. De leerlingen komen over het algemeen uit een wat hoger opgeleid milieu. School 2 staat in dezelfde regio en herbergt eveneens ongeveer 1800 leerlingen en is een scholengemeenschap voor gymnasium, atheneum, havo en vmbo. De geïnterviewde docenten geven echter alleen les aan de afdelingen havo, atheneum en gymnasium. De docenten zijn allen minder dan vijf jaar werkzaam in het onderwijs.

4. Methode

4.1 Respondenten

Voor dit zijn vijf docenten geïnterviewd. Drie van hen zijn werkzaam op school 1, de andere twee op school 2. De leeftijd van de respondenten varieert van 25 – 30 jaar met een gemiddelde leeftijd van 27 jaar. De respondenten zijn twee mannen en drie vrouwen. Drie van hen geven Engels en twee Nederlands. Er is gekozen voor docenten Nederlands en Engels omdat zij vaak een hoge druk ervaren omdat zij veel nakijkwerk hebben, zoals boekverslagen en schrijfopdrachten. Daarnaast kiezen we voor beginnende docenten omdat zij nog een weg moeten vinden in het omgaan met veel verschillende verwachtingen, taken en de piekbelasting. Beginnende docenten hebben wij gedefinieerd als docenten die maximaal vijf jaar les geven. Sommigen van hen zijn al bevoegd, anderen zijn nog bezig met het halen van hun bevoegdheid. Wij hebben ons beperkt tot docenten die op havo/vwo-niveau lesgeven, omdat naar ons idee op lagere niveaus andere zaken spelen die de werkdruk kunnen beïnvloeden. Deze groep is dus een representatie van jonge beginnende docenten Nederlands en Engels, zowel mannelijk als vrouwelijk, die lesgeven in alle jaarlagen van het havo/vwo.

4.2 Instrumenten

Omdat wij diepgaande informatie wilden verzamelen over de oorzaken van een hoge werkdruk en het ervaren daarvan, is het onderzoek kwalitatief van aard. De gegevens zijn verzameld door het houden van interviews (zie bijlage 1). Er is gekozen voor een semigestructureerd interview, of een ‘focused’ interview, zoals Brekelmans & Van Tartwijk (j.o., p.3) dit noemen. Deze keuze is gemaakt omdat op deze manier gericht naar bepaalde informatie gevraagd kan worden dan bij een vrij interview, maar het interview wel gestandaardiseerd is, d.w.z. dat alle interviews min of meer hetzelfde zijn verlopen. Verder geeft deze vorm de interviewer wel de vrijheid om door te vragen op zaken die door de ondervraagde genoemd worden, wat bij gesloten interviews niet het geval is (Seliger & Shohamy, 2001, p. 167).

Nadat de keuze voor het semi-gestructureerde interview gemaakt was, is een interviewschema opgesteld, om te bepalen welke informatie nodig zou zijn om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Vanuit de literatuur die genoemd is in het theoretisch kader, eigen ervaringen en ervaringen van collega’s is een lijst opgesteld met factoren die de werkdruk van docenten Nederlands en Engels kunnen verhogen ter ondersteuning van het interview. Vervolgens is het interview is opgesteld aan de hand van de handleiding Interviews (Brekelmans & Van Tartwijk, j.o.) en de beschrijving van een semi-gestructureerd interview zoals gegeven door Seliger en Shohamy (2001).

Het interview is door middel van een pilot-interview getest. Naar aanleiding hiervan zijn geen wijzigingen in het interview aangebracht. Wel is geconstateerd dat we voorafgaand aan de interviews duidelijk moeten verwoorden wat we bedoelen met ‘werkdruk’ en zelf goed op de hoogte moeten zijn van hetgeen deze term behelst, zodat we indien nodig extra uitleg kunnen geven en vragen kunnen beantwoorden. Ook werden we ons ervan bewust dat we ons goed moesten houden aan de geformuleerde vragen, om zo te zorgen dat de interviews alle gelijk voorlopen en de respondenten dezelfde vragen voorgelegd krijgen.

Daarnaast merkten we dat we op moeten passen met het stellen van suggestieve vervolgvragen.

Naar aanleiding van dit pilot-interview besloten we dat we bij de lijst met factoren eerst de belangrijkste drie zouden laten aankruisen, en vervolgens nog eventuele aanvullingen.

Het interview is mondeling afgenomen. Naast audio-opnames zijn aantekeningen gemaakt van relevante opmerkingen. De interviews zijn vervolgens uitgewerkt in geschreven vorm, waarna begonnen is met het maken van de analyse.

4.3 Opzet

Na het theoretische onderzoek en opstellen van het interview is begonnen met het zoeken naar respondenten. In eerste instantie wilden we ons beperken tot docenten Nederlands. Het bleek echter al snel dat op onze scholen niet voldoende beginnend docenten Nederlands werkzaam zijn, waarna besloten is om de doelgroep uit te breiden naar beginnende docenten Nederlands en Engels. De taken van docenten Engels benaderen de taken van docenten Nederlands in en buiten de les het meest. Ook zij geven immers een verplicht vak waarbij veel schrijf- en leesopdrachten gegeven worden. We hebben ervoor gekozen de selectiecriteria van respondenten niet uit te breiden naar docenten werkzaam in het vmbo wilden, omdat lesgeven aan het vmbo andere problematiek en dus werkdruk met zich meebracht.

De respondenten zijn door persoonlijke benadering gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Zij zijn vervolgens geïnterviewd in een afgezonderde ruimte in de school met behulp van het interview in Bijlage I en de factoren in Bijlage II. Vervolgens zijn de verzamelde gegevens geanalyseerd aan de hand van de in de analyse beschreven methode (Bijlage III).

4.4 Analyse

Voor de analyse zijn de gegevens van de antwoorden gecategoriseerd naar de verschillende factoren. Deze zijn verzameld in overzichtelijke tabellen en vervolgens zijn de resultaten met elkaar vergeleken. Op basis hiervan zijn conclusies getrokken en is de onderzoeksvraag beantwoord.

5. Resultaten

De meeste respondenten vinden de werkdruk niet per definitie laag, maar ze geven wel aan dat ze het aankunnen. De respondenten geven aan dat ze de werkdruk nu anders ervaren dan in het eerste jaar van hun onderwijscarrière. Waar de een het nu zwaarder vindt doordat er taken zijn bijgekomen, vindt de ander het nu iets minder zwaar doordat hij gewend is aan de taken. De respondenten geven aan de werkdruk met ups en downs gaat, het ene moment is zwaarder dan het andere moment.

Er worden verschillende oorzaken genoemd voor een hoge werkdruk, maar bijna alle respondenten geven aan dat het gevoel van een hoge werkdruk veroorzaakt wordt door een combinatie van verschillende factoren. Men voelt een grote verantwoordelijkheid, heeft veel verschillende taken die uitgevoerd moet worden en wil het liefst ook kwaliteit leveren.

Factoren	Frequentie	Percentage
Leerlingfactoren		
Gedrag van leerlingen	III	60%
Houding van leerlingen	III	60%
Gebrek aan interesse van leerlingen	II	40%
Gebrekkige basiskennis van leerlingen	I	20%
Baanfactoren		
Nakijkwerk	III	60%
Piekbelasting	III	60%
Administratieve taken	II	40%
Lesvoorbereiding	II	40%
Contact met ouders	I	20%
Schoolfactoren		
Sfeer in de klassen en op school	I	20%
Voorzieningen op school	I	20%
Druk vanuit de schoolleiding	I	20%
Persoonlijke factoren		
Jezelf willen blijven ontwikkelen	II	40%
Bekwaamheid	I	20%
Hoge verwachtingen van jezelf	III	60%
Overig		
Onduidelijkheid over je einddoel	I	20%
Alles bij elkaar	I	20%

Tabel 1: werkdruk verhogende factoren zoals genoemd door respondenten

Zoals te zien is in tabel 1 zijn het de leerlingfactoren gedrag en houding van leerlingen die drie respondenten noemen als werkdrukverhogend, voor twee respondenten draagt ook het gebrek aan interesse van leerlingen bij aan hun gevoel van een hoge werkdruk. De baanfactoren nakijkwerk en piekbelasting worden door drie respondenten genoemd, twee respondenten noemen daarnaast administratieve taken en lesvoorbereiding en een docent vindt het contact met ouders bijdragen aan zijn gevoel van een hoge werkdruk. Ook persoonlijke factoren dragen bij aan het gevoel van een hoge werkdruk, dit komt voornamelijk door de hoge verwachtingen die respondenten van zichzelf hebben en in mindere mate ook doordat zij het belangrijk vinden om zich te blijven ontwikkelen. Factoren die de respondenten nog toevoegen aan onze lijst zijn de combinatie van de verschillende taken en het gebrek aan duidelijkheid over het einddoel.

In tabel 2 en tabel 3 is te zien aan welke taken de docenten minder en meer tijd zouden willen besteden. Opvallend is dat lesvoorbereiding zowel tot de taken behoort waaraan men meer als minder tijd zou willen besteden. Respondenten geven aan dat ze veel tijd kwijt zijn aan lesvoorbereidingen en graag zou willen dat dat minder tijd zou kosten, aan de andere kant geven ze aan graag meer tijd beschikbaar te hebben om hun lessen goed en zorgvuldig voor te bereiden. Een respondent geeft aan dat hij zowel meer als minder tijd zou willen besteden aan lesvoorbereidingen. Hij zegt enerzijds “als dat sneller zou kunnen, zou dat wel mooi zijn” en vervolgens “als ik er de tijd voor zou hebben, zou ik er ook meer tijd aan willen besteden, het is een beetje tegenstrijdig. Maar ik heb er de tijd niet voor die ik zou willen”.

Taken	Frequentie	Percentage
Lesvoorbereiding	III	60%
Leerlingbegeleiding/mentortaken	I	20%
Administratie	I	20%

Tabel 2: Taken waaraan de respondenten minder tijd zouden willen besteden

Taken	Frequentie	Percentage
Lesvoorbereiding	II	40%
Onderlinge contacten met leerlingen	I	20%
Creatievere werkvormen	I	20%
Vakinhoudelijke individuele begeleiding van leerlingen	I	20%
projecten opzetten	I	20%
Schoolbreed; leuke dingen in gang zetten	I	20%

Tabel 3: Taken waaraan de respondenten meer tijd zouden willen besteden

In tabel 4 is te zien welke strategieën zijn ontwikkeld door de respondenten om met (hoge) werkdruk om te gaan. De antwoorden verschillen van manieren van plannen (meer op school doen, een weekend niks doen) tot de eigen verwachtingen niet al te hoog leggen.

Strategieën
"Het spreiden van de taken"
"In de toekomst op de rem moeten stappen, gewoon zeggen "dit weekend doe ik niks"."
"De lat proberen hoog te leggen, maar het ook niet erg vinden als het niet haalbaar is"
"Meer op school te doen"
"De tijd beter in te plannen"
"Mails meteen beantwoorden"
"Alles heel gestructureerd doen"

Tabel 4: Genoemde strategieën om met (hoge) werkdruk om te gaan

Wat betreft de openheid richting de schoolleiding en de begeleiding in het omgaan met een hoge werkdruk, geven de meeste respondenten aan dat zij in eerste instantie zelf proberen oplossingen te vinden. Als dat niet lukt, vragen zij eerder advies of hulp aan collega's en sectieleden dan dat zij naar de schoolleiding gaan. De respondenten geven aan dat zij wel het gevoel hebben eventuele problemen met hun werkdruk met de schoolleiding te kunnen bespreken, maar tegelijkertijd zeggen ze ook een bepaalde afstand te ervaren waardoor zij toch niet zo snel problemen aankaarten.

De respondenten geven aan niet begeleid te worden in het omgaan met een hoge werkdruk, maar geven tegelijkertijd aan dat dit wat hun betreft niet veranderd hoeft te worden, ze zijn tevreden met de situatie zoals die is. Een respondent merkt op dat de schoolleiding hem en zijn werkdruk wel een beetje in de gaten houdt.

6. Conclusie en discussie

6.1 Conclusie

In het onderzoek is getracht een antwoord te vinden op de volgende onderzoeksvraag: *Wat zien beginnende docenten Nederlands en Engels als de belangrijkste werkdrukverhogende factoren?*

De meeste respondenten gaven aan dat ze de werkdruk wel aankonden, al vonden ze de werkdruk niet per se laag. Ze geven aan dat de druk iets groter is geworden in vergelijking met het eerste jaar dat zij les gingen geven.

De respondenten wijzen verschillende oorzaken aan voor deze werkdruk, maar in alle gevallen is het de combinatie van deze factoren die het zwaar maakt. Deze combinatie bestaat voornamelijk uit het gedrag en de houding van leerlingen, samen met het vele nakijkwerk en de piekbelasting. Daarbovenop komen nog persoonlijke factoren, zoals de hoge verwachtingen die een aantal respondenten van zichzelf hebben. Ook lesvoorbereidingen en administratieve taken dragen volgens de respondenten bij aan hun gevoel van een hoge werkdruk, gezien de tijd die ze aan deze taken kwijt zijn.

Factoren die individuele beginnende docenten noemen als werkdrukverhogend zijn een gebrekkige basiskennis van leerlingen, contact met ouders, sfeer in de klassen en op school, voorzieningen op school, druk vanuit de schoolleiding en bekwaamheid.

De volgende hypothesen werden op basis van eerdere onderzoeken en eigen ervaring door ons opgesteld:

1. Beginnende docenten Nederlands en Engels noemen vooral baanfactoren als werkdrukverhogende factoren.
2. Van de baanfactoren zijn het vooral het nakijkwerk en de grote klassen die als werkdrukverhogend gezien worden.
3. Naast baanfactoren worden ook leerlingfactoren, zoals leerlinggedrag en conflicten met een leerling, als werkdrukverhogend gezien.

De hypothesen zijn deels uitgekomen. Wij verwachtten dat het vooral baanfactoren zouden zijn die genoemd zouden worden als oorzaak van het gevoel van een hoge werkdruk en dat daarnaast leerlingfactoren een rol zouden spelen. Op basis van onze resultaten kunnen we stellen dat de rol van baan-, leerling- en persoonlijke factoren ongeveer even groot is. Wij verwachtten dat van de baanfactoren vooral het nakijkwerk en de grote klassen als werkdrukverhogend gezien werden. Nakijkwerk wordt inderdaad vaak genoemd, maar dit geldt ook voor piekbelasting en in iets mindere mate voor lesvoorbereiding en administratieve taken. De grootte van klassen werd tegen onze verwachtingen in niet genoemd, al leveren grotere klassen uiteraard wel meer nakijkwerk op.

6.2 Fouten in het onderzoek

Terugkijkend op het onderzoek hebben we geen dingen kunnen ontdekken die we achteraf anders hadden willen doen. We zijn tevreden over de vragenlijst en de wijze waarop we die hebben afgenomen en hebben goed inzicht gekregen in de verschillende factoren die docenten zelf als werkdrukverhogend zien. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de respondenten vrijwel geen aanvullingen hadden op de lijst factoren en ook niets toe te

voegen hadden aan de gestelde vragen in het kader van dit onderzoek. Uiteraard zijn er wel verbeterpunten. Het was beter geweest als het aantal respondenten wat hoger was geweest. Dat had gezorgd voor resultaten die representatiever waren geweest voor alle beginnende docenten Engels en Nederlands. Helaas waren op onze scholen niet meer kandidaten te vinden die binnen onze doelgroep pasten. De mogelijkheid om uit te wijken naar andere scholen, andere vakken of het vmbo was wat ons betreft geen goede optie omdat verschillen in antwoorden dan ook het gevolg zouden kunnen zijn van verschillen in het werk dat deze docenten doen. Op andere scholen zou de wijze waarop onderwijs gegeven wordt en verschillen in taken rond de lessen voor verschillen kunnen zorgen, bij andere vakken verschilt de hoeveelheid nakijkwerk en op het vmbo zouden leerlingfactoren naar verwachting een andere rol spelen.

6.3 Suggesties voor vervolgonderzoek

Het lage aantal respondenten leidt tot de suggestie dat dit onderzoek herhaald zou moeten worden met een grotere groep respondenten om vast te kunnen stellen of onze bevindingen breder gedragen worden. Ook zou het interessant zijn om in een vervolgonderzoek dieper in te gaan op vragen rondom de begeleiding in werkdruk. De vraag is bij ons gerezen op welke manier scholen kunnen bijdragen aan het beperken van de werkdruk voor hun docenten en welke vormen van begeleiding effectief zouden zijn.

In dit onderzoek hebben we bekeken van welke factoren docenten zelf denken dat zij van invloed zijn op hun werkdruk. Het zou interessant zijn om te bekijken welke factoren daadwerkelijk invloed hebben op de werkdruk door mogelijk drukverhogende factoren weg te nemen en te kijken welke invloed dit op de docent en zijn functioneren heeft. We zijn ons er echter van bewust dat dit lastig in de praktijk uit te voeren is.

6.4 Suggesties voor de praktijk

Op basis van ons onderzoek kunnen wij geen suggesties doen om de werkdruk voor beginnend docenten te verlagen, omdat wij slechts gekeken hebben naar de factoren die beginnend docenten zelf noemen en de werkelijke invloed van die de factoren niet getest hebben. Toch zouden scholen als zij iets aan het gevoel van werkdruk willen doen, kunnen beginnen bij de factoren die onze respondenten het meest noemen. Zij zouden kunnen beginnen met het begeleiden van beginnend docenten door zorgvuldig tijdsbeheer op het gebied van nakijkwerk en piekbelasting. Daarnaast zouden ze beginnend docenten kunnen helpen door te zorgen dat zij haalbare persoonlijke doelen stellen en de juiste keuzes maken om de deze doelen binnen de beoogde tijd te behalen. Tevens kunnen zij docenten begeleiden in het definiëren van hun verantwoordelijkheden en het daarmee samenhangende afhouden van zaken die niet binnen hun verantwoordelijkheid vallen. Tot slot zouden ze ook aandacht kunnen besteden aan de leerlingen, en dan met name aan hun houding, motivatie en gedrag, om zo de werkdruk voor docenten te verlichten. Door aandacht te besteden aan deze factoren zou de werkdruk die docenten zelf aangeven te voelen wellicht minder kunnen worden, of de werkdruk ook daadwerkelijk minder wordt, valt op basis van ons onderzoek niet te zeggen.

7. Literatuurlijst

- Abel, M. H., & Sewell, K. (1999). Stress and burnout in rural and urban secondary school teachers. *The Journal of Education Research*, 92(5), 287-293.
- Arboservicecentrum voor het voortgezet onderwijs. *Wat is werkdruk en stress?* Geraadpleegd mei 2011 op <http://www.arbo-vo.nl/kennisenadvies/werkdruk/over-werkdruk-en-stress>.
- Arbowet (2007). Art. 1 lid 3, f.
- Atkins, J. (2003). Class sizes and teacher workload: Teachers' views. *Education Review*, 16(2), 13-18.
- Brekelman, M., & van Tartwijk, J. (j.o.). Interviewen. Een handleiding bij het houden van interviews in het kader van het Praktijk Gericht Onderzoek (PGO). IVLOS.
- Grayson, J. L., & Alvarez, H. K., (2007). School climate factors relating to teacher burnout: A mediator model. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1349-1363.
- Kirsch, M., & Van den Berghe, W. (2010). Werkdruk in het hoger onderwijs. Synthese van een literatuurstudie in het kader van WERC-project.
- Otero-López, J. M., Castro, C., Villardefrancos, e., & Santiago, M. J. (2008). Job dissatisfaction and burnout in secondary school teachers: student's disruptive behaviour and conflict management examined. *European Journal of Education and Psychology*, 2(2), 99-111.
- Rooijackers, P. (2009). Een beetje strijdbaarheid. De docent Nederlands en zijn taakbelasting. *Levende Talen Magazine*, 96 (3), 5-8.
- Seliger, H. W., & Shohamy, E. (2007). *Second Language Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Tonder, C.L., & Williams, C. (2009). Exploring the origins of burnout among secondary educators. *SA Journal of Industrial Psychology/SA Tydskrif vir Bedryfsielkunde*, 35(1), 204-218.
- Yong, Z., & Yue Y. (2007). Causes for burnout among secondary and elementary school teachers and preventive strategies. *Chinese Education and Society*, 40(5), 78-85.

Aniek Phaff, Anouk Dingemanse en Hanneke Klok-de Vries zijn docent-in-opleiding, respectievelijk voor de schoolvakken Nederlands en Engels aan het Centrum voor Onderwijs en Leren van de Universiteit Utrecht. In het kader van hun opleiding tot eerste-graadsdocent verrichtten zij een onderzoek naar werkdruk onder beginnende docenten Nederlands Engels. De resultaten van dit Praktijkgericht Onderzoek (pgo) en de aanbevelingen die zij naar aanleiding hiervan doen, vormen de basis van bovenstaand artikel.

Bijlage I: Interview

Introductie

Ik ben [naam interviewer]. In het kader van ons PGO doen we onderzoek naar werkdruk onder beginnend docenten Nederlands en Engels en factoren die hieraan bijdragen. Omdat jij een beginnende docent Nederlands/Engels bent, horen we graag jouw ervaring op dit gebied.

Ik wil graag het interview opnemen, zodat ik later alles nog eens terug kan luisteren. Vind je dat goed? Ik zal ondertussen ook het een en ander opschrijven. De informatie die ik uit het interview verzamel zal allemaal anoniem blijven. We noemen geen namen en de informatie die ik verwerk in het artikel zal niet naar jou terug te leiden zijn, dus voel je vrij om te zeggen wat je echt vindt.

Het interview duurt ongeveer 45 minuten. Ik wil het graag hebben over hoe jij de werkdruk ervaart en wat factoren zijn die de werkdruk hoger maken en wat het juist verlicht. Er zijn hierin geen goede of foute antwoorden, het gaat er echt om hoe jij dingen ervaart.

Heb je hierover nog vragen?

Persoonlijke gegevens

1. Naam:
2. Leeftijd:
3. School:
4. Aantal jaren werkzaam als docent:
5. Vak:
6. Man/vrouw:

Algemene vragen over werkdruk

Ik zal eerst een definitie geven van 'werkdruk', die je in je achterhoofd kan houden bij het beantwoorden van de vragen. Werkdruk wordt wel gedefiniëerd als: "het gevoel dat een werknemer kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die een werknemer verricht (belasting) en de hoeveelheid activiteiten die hij of zij kan verrichten (belastbaarheid) zoek is". Dus in andere woorden: het gevoel dat je krijgt als datgene wat je móet doen meer is dan wat je kan doen.

7. Hoe ervaar je de werkdruk?
8. Evt: ervaar je de werkdruk anders dan in het begin?
9. Wat is volgens jou de belangrijkste oorzaak voor een hoge werkdruk?

Factoren

10. Dit is een lijst met factoren die kunnen zorgen voor een hogere werkdruk bij docenten Nederlands. Bekijk deze lijst en omcirkel de factoren die voor jou de werkdruk verhogen. Geef het aan als je vragen hebt over wat er bedoeld wordt
11. Ik zie dat je xxx hebt omcirkeld. Kun je aangeven waarom?

Overige factoren

12. Kan je nog andere factoren noemen die invloed hebben op je werkdruk?
13. Hoe komt het dat deze factoren je werkdruk verhogen?

Omgaan met werkdruk:

14. Aan welke taken besteed je meer tijd dan je zou willen?
15. Aan welke taken besteed je minder tijd dan je zou willen?
16. Welke strategieën heb je ontwikkeld om met (hoge) werkdruk om te gaan?
17. Is er openheid richting de schoolleiding om het over de (hoge) werkdruk te hebben?
18. Op welke manier word je begeleid in het omgaan met de (hoge) werkdruk?
19. Ben je hier tevreden over? Licht toe.

Afsluiting

- Bedankt voor het interview.
- Heb je nog opmerkingen over ons gesprek?
- Zou je nog geïnteresseerd zijn in de resultaten?

Bijlage II: Factoren interview

De geïnterviewde krijgt een blaadje met daarop de volgende factoren (zonder bronvermeldingen):

Factoren:

- Leerlingfactoren:
 - Gedrag van leerlingen (Tonder & Williams, 2009; Otero-López, Castro, Villardefrancos & Santiago, 2009)
 - Houding van leerlingen (Tonder & Williams, 2009; Otero-López, Castro, Villardefrancos & Santiago, 2009)
 - Gebrek aan interesse van leerlingen (Yong & Yue, 2008)
 - Gebrekkige basiskennis van leerlingen (Tonder & Williams, 2009)
 - Taalproblemen van leerlingen (Tonder & Williams, 2009)
 - Culturele verschillen tussen jou en leerlingen (Tonder & Williams, 2009)
 - Persoonlijke problemen van leerlingen

- Baanfactoren
 - Nakijkwerk (Rooijackers, 2009)
 - Administratieve taken
 - Leerlingbegeleiding
 - Grootte van de klassen (Tonder & Williams, 2009; Yong & Yue, 2008; Rooijackers, 2009)
 - Lesvoorbereiding
 - Contact met ouders (Otero-López, Castro, Villardefrancos & Santiago, 2009)
 - Piekbelasting (rond toetsweken en vakanties meer werk dan in andere periodes)
 - Salaris (Yong & Yue, 2008)
 - Herkansingsbeleid (verschillende versies van toetsen moeten maken etc.)
 - Vergaderingen voorbereiden (Tonder & Williams, 2009; Yong & Yue, 2008)
 - Vergaderingen bijwonen (Tonder & Williams, 2009; Yong & Yue, 2008)

- Schoolfactoren
 - Verantwoordelijkheden rond activiteiten buiten de les (Tonder & Williams, 2009; Yong & Yue, 2008)
 - Tijdsdruk door deadlines/afspraken (Yong & Yue, 2008)
 - (Gebrek aan) steun van collega's & schoolleiding (Tonder & Williams, 2009; Yong & Yue, 2008)
 - Spanningen/conflicten met collega's (Tonder & Williams, 2009; Yong & Yue, 2008)
 - Veranderingen van onderwijsbeleid
 - Sfeer in klassen en op school (Otero-López, Castro, Villardefrancos & Santiago, 2009)
 - Druk vanuit de schoolleiding (Yong & Yue, 2008)
 - Voorzieningen op school (Yong & Yue, 2008)

- Persoonlijke factoren
 - Hoge verwachtingen van jezelf (Yong & Yue, 2008)

- Bekwaamheid (Yong & Yue, 2008)
- Jezelf willen blijven ontwikkelen (Yong & Yue, 2008)

Bijlage III: Uitgewerkte interviews

Interview 1

Persoonlijke gegevens

1. **Naam:** 1
2. **Leeftijd:** 28
3. **School:** Cals college
4. **Aantal jaren werkzaam als docent:** 4
5. **Vak:** Engels
6. **Man/vrouw:** vrouw

Algemene vragen over werkdruk

Ik zal eerst een definitie geven van ‘werkdruk’, die je in je achterhoofd kan houden bij het beantwoorden van de vragen. Werkdruk wordt wel gedefinieerd als: “Het gevoel dat je kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die je zou moeten verrichten en de hoeveelheid werk die je kán verrichten zoek is. Met andere woorden, wanneer de daadwerkelijke belasting, de maximale belastbaarheid overschrijdt en je het gevoel hebt dat wat je moet doen meer is dan wat je kan doen.”

7. Hoe ervaar je de werkdruk?

Ik merk dat de werkdruk op zich wel te doen is, alleen gaat het in ups en downs, dus het is niet zo ... kijk, op een bepaald moment gaat het prima, maar dat je soms heel erg zit met projecten die moeten worden opgezet, of je moet ineens bergen nakijken van de schoolexamens en dergelijke. Dat dat gewoon heel veel is en het verschilt ook per klas, voor havo 3 heb ik weinig, veel minder voorbereidingstijd dan voor 5 havo bijvoorbeeld.

Oke, en waar ligt dat aan?

Omdat je bij 3 havo een boek hebt en ik heb ze twee keer per week en 5 havo heb ik drie keer per week en we hebben geen boek, dus dan heb je wel wat readers, maar dan ben je heel veel zelf in elkaar aan het zetten, dus dat kost me zeker ... ik denk dat ik per uur wel iets van, per week denk ik toch wel iets van vier uur alleen lessen maak voor 5 havo.

8. Evt: ervaar je de werkdruk anders dan in het begin?

Nou, het ligt er dus aan, als je net begint dan ben je alles twintig keer aan het voorbereiden, dus dat heb ik minder met de vakken waar ik een boek voor heb, dat gaat prima, dat lees je gewoon door en ik ga dat en dat en dat doen en je hebt natuurlijk materiaal al liggen, dus dat scheelt dan heel erg. 5 havo had ik dan vorig jaar voor het eerst, dus toen had ik in mijn derde jaar dat in een keer weer opnieuw, wilde ik goed doen, het examenjaar, dat ik echt super-, super-, superveel zat voor te bereiden, dus ik kan nu veel dingen wel weer pakken, maar alsnog ben je toch steeds weer dingen aan het maken en ook omdat je het dan misschien weer anders wil doen, beter wil maken.

Maar aan het begin moet je alles nog voorbereiden en nu kun je ... Af en toe wat dingen pakken, maar ik merk dat ik alsnog veel dingen ... **Je wil toch vernieuwend blijven.** Ja.

9. Wat is volgens jou de belangrijkste oorzaak voor een hoge werkdruk?

Even denken hoor. Belangrijke oorzaak van hoge werkdruk. ... Nou, er is gewoon heel veel. Dan kan ik niet zeggen dat is alleen nakijkwerk of dat ... Nee. Het is mailcontact, soms kan je al een uur zitten te

mailen, spreken met mensen en ouderavonden en ouders bellen en dingen invoeren en alles bijhouden, administratie kost gewoon enorm veel tijd en achter leerlingen aanlopen, omdat je <onduidelijk 3:50>, dat soort dingen, kost enorm veel tijd.

Factoren

10. Dit is een lijst met factoren die kunnen zorgen voor een hogere werkdruk bij docenten Nederlands. Bekijk deze lijst en omcirkel de factoren die voor jou de werkdruk verhogen. Geef het aan als je vragen hebt over wat er bedoeld wordt.

11. Ik zie dat je xxx hebt omcirkeld. Kun je aangeven waarom?

Gedrag en houding van leerlingen? Nou als je veel energie steekt in dingen maken en dingen plannen en activerend werken en leerlingen zijn dan ehh.. dan krijg je er niks voor terug en dan kost het je heel veel energie om dat dan weer op te brengen, omdat je er niks voor terugziet en dat is gewoon heel slopend. En dat ervaar ik dan niet per se als werkdruk dat ik teveel werk heb, maar het maakt het wel minder prettig om te doen en daardoor zwaarder.

En dat je het misschien niet als negatieve werkdruk zou ervaren als je er heel veel positiefs voor terug zou krijgen, maar doordat het niet echt gewaardeerd wordt ...

We hebben gister bijvoorbeeld een film gekeken, Empire of the sun. Ik heb boekjes en dan heb ik helemaal lopen bladeren om een leuk stukje eruit te zoeken, helemaal lopen doorzoeken, nou, toch wel iets van twintig minuten mee bezig geweest en dan ook nog uit kopiëren en knippen en plakken dat alles, weet je wel, dan ben je toch nog zeker in in ieder geval een half uurtje kwijt voor even vijf minuutjes op het eind die bladzijde lezen en ze zitten allemaal zo en lezen niet mee en dan denk ik waarom? Ik heb gewoon dus weer tijd lopen verspillen.

Nakijkwerk? Havo 5 vind ik heel veel. Schrijfvaardig, als je dan vijftig leerlingen hebt en die moeten allemaal acht brieven schrijven en je moet elke week vijftig dingen nakijken, dat is gewoon heel veel. Ik probeer het nu elkaar na te kijken en niet alles zelf na te kijken, maar je moet het toch doen. En de schoolexamens heb je dan ook weer, je bent toch met een formele brief, daar kijk je toch denk ik zeker een kwartier naar en dan naar andere <onduidelijk 8:15> ook een kwartier en dan is vijftig leerlingen echt heel veel.

Dus je hebt twee havo 5 klassen? Ja. Ja, dan schiet dat wel op. Ja.

Administratieve taken? Ja, dat is meer ook voor mezelf, eigenlijk meer, bijhouden wie wat wel en niet heeft ingeleverd, andere zaken van je mentorklas in de gaten houden, bijhouden ... gewoon alles wat je bij moet houden.

Je bent natuurlijk ook mentor, dus dat ... Ja. Daar heb je ook veel administratieve ... Ja, maar ook gewoon heel veel mailcontact natuurlijk en heel veel bijhouden van die heeft dat gedaan en die heeft dat gedaan en in de gaten en eigenlijk vooral met in de gaten houden wat iedereen doet en waar ie me bezig. Wie had ik ook alweer dit gegeven als straf, wie had ik ook alweer daarheen gestuurd. Dat is gewoon af en toe whaa. En soms merk je ook gewoon, ik ga naar school en dan ga ik werken en dan ga ik al m'n dingen nakijken en dan begin daarmee en je zit om half vier achter die computer en in een keer denk je, shit, het is kwart voor vijf en ik heb alleen maar en ik heb alleen nog maar mijn mails beantwoord en een uur en een kwartier ben je dus al kwijt, van wat je eigenlijk wou gaan nakijken, met alleen maar adm.. dingen invullen in magister en een paar aantekeningen en mailtjes doorsturen en een ouder bellen.

Lesvoorbereiding? Ja, dat is het meest denk ik. **Dat is ook de hoofdmoot van je baan.** Alleen is dat een kwartier per les, per uur, krijg je ervoor. **En hoe lang ben je er gemiddeld mee bezig?** Nou zoals gister heb ik dan weinig gedaan omdat ik al dingen gemaakt had voor de vorige, ik heb drie keer een parallelklas, dus die kan ik nog een keer draaien. Maar voor m'n havo 5 lessen van deze week heb ik eerst lopen zoeken naar een goede review van die film, daarna heb ik er allemaal woorden uitgehaald, powerpoint gemaakt, stukje tekst gezocht en wat hebben we allemaal meer... dus dan denk ik dat ik toch wel anderhalf uur ermee bezig ben geweest, een les.

En de derde klassen bijvoorbeeld? Havo 4 heeft nu ook een methode? Havo 4 kijk ik eigenlijk gewoon wat er in het boek staat en een planning maken wat we gaan doen en dat ga ik gewoon

doen. **En lukt dat wel ongeveer in een kwartier of is dat ook lastig?** Ja, dat lukt. Havo 3 eigenlijk ook wel, alleen is het wel zo dat als ik weet dat ik grammatica ga uitleggen dan maak ik altijd een powerpointje. Dan ben je een half uurtje, dat is ook niet het probleem, vooral havo 5 is het probleem.

Maar ik wil ook wel gevarieerd lesgeven alleen het moet niet zijn dat je elke les, want zoals op vrijdag, op vrijdag heb ik spreekvaardigheidles met havo 5. Nou is het zo dat ze in tweetallen allemaal five minute discussion doen, dat zijn er drie per les, nabespreken enzovoort, dus dat is in een half uur voorbij, dan heb ik nog veertig minuten die ik dan moet vullen met spreekvaardigheidsoefeningen, dus ik ga weer allemaal dingen in elkaar zetten elke week, nou, daar ben ik dan toch zeker weer anderhalf uur mee bezig. Dus dat is morgen toch weer ..., maar gelukkig is dat het enige wat ik voor vrijdag moet voorbereiden, die andere les dat doe ik dan wel weer <onduidelijk 11:52>, maar dat kost gewoon veel tijd.

Vooral het gebrek aan methode is eigenlijk wat je dan ... Wat ik heel storend vind.

Piekbelasting, noemde je in het begin al. Nu dit het begin van het jaar schrijf je drie keer per week en is dus die schrijfvaardigheid heel veel, zodra je met luistervaardigheid en spreken aan de gang gaat is het, luistervaardigheid is minder en leesvaardigheid is minder, want je hebt gewoon boekjes waar je mee kunt oefenen en ja, als de schoolexamens er zijn, dan is het gewoon heel veel.

En boekverslagen zit je daar ook nog mee? Mjah, derde klas doen we die toets. 4 en 5 havo moeten ze short stories lezen en een boekje maken met die vragen <uitleg over opdracht>. Honderd van die boekjes die je na moet kijken.

Komt dat ook allemaal op hetzelfde moment? Ja. Daar ga ik wel wat op verzinnen, want vorig jaar trok ik het bijna niet meer. Ik ga nu gewoon iets met een antwoordmodel op het bord zetten en ze zelf laten nakijken. Want het slaat nergens op dat ik er een streep doorheen zet, terwijl het daarna toch in de prullenbak gooien en er niet naar kijken. Kan ik beter ze laten meekijken van zo en zo en zo.

Verantwoordelijkheden rond activiteiten buiten de les? Dan bedoel ik eigenlijk meer mentoraat en dat soort dingen. Mentoraat en dingen doen voor sectie en toetsen maken. Teletoppen, dat soort dingen.

Ook activiteitendagen? Dat valt wel mee. Bijles regelen kost dan even tijd om het op te starten, maar daarna loopt het. En musical, maar dat vind ik gewoon heel leuk, dat doe ik dan gewoon omdat ik het leuk vind, dat kost dan wel tijd, maar daar krijg ik wel energie van, dus dat vind ik niet erg.

Zou je dat van mentoringen dan niet zeggen? Dat je daar energie van krijgt? Jawel, daar krijg ik ook wel energie van, vind ik ook wel heel leuk, ik heb gewoon een hele leuke klas.

Druk vanuit de schoolleiding? Ja, er wordt natuurlijk gekeken naar je cijfers, dat we steeds meer moeten stretchen en het moet allemaal dit en allemaal dat en er komen mensen kijken bij je en dit kijken en dat kijken en je hebt toch wel het gevoel dat het steeds dat je beter moet en beter moet en beter moet en dat het niet goed genoeg is, dat idee heb ik dan, het gevoel van ogen in je rug.

Dan heb je alle persoonlijke factoren ook aangekruist. Hoge verwachtingen van jezelf, bekwaamheid en jezelf blijven ontwikkelen. Je wil natuurlijk zelf ook gewoon goede resultaten, je wil het naar een hoger plan tillen en je hebt ook gewoon het idee, ja, hoe zeg je dat, de honderd procent moet pakken. Dat iedere leerling die het huiswerk niet maakt dat je daar bovenop moet gaan zitten, iedereen in de gaten moet houden en allemaal moet helpen.

Bekwaamheid? Soms vind ik het wel moeilijk dat bij zo'n tweede klas waarbij het dan niet loopt, dat ik denk waarom loopt het nou niet en waarom kan ik het nou niet en waarom luisteren ze niet en als leerlingen bijvoorbeeld in havo 5 dan maken ze hele rare fouten in brieven en dan kan ik gewoon niet anders zeggen dan dat klinkt gewoon niet. Ik vind het gewoon heel moeilijk om uit te leggen waarom iets dan niet goed klinkt. En dat is dan gewoon zo'n Dutchism, daar kom ik dan niet uit en dan baal ik daar van en dan heb ik wel dat ik helemaal ga opzoeken van hoe zit dat nou. We zijn op de universiteit ook niet heel erg opgeleid met grammatica en hoe dat allemaal klopt, je doet het gewoon op gevoel. En op een gegeven moment moet je weer schoolgrammatica gaan leren.

Jezelf blijven ontwikkelen? Dat is ook wel gewoon door school hoor. Dan moet je weer dit en en dan moet je weer op je hoofd staan bijna en activerend en in groepjes en experts en ook, je hebt de

neiging om alles leuk te willen maken voor ze. Terwijl als ze dan gewoon iets stom moeten doen dan gaan ze tegen. Ze wennen eraan dat jij een soort circusact gaat opvoeren, elke keer maar leuk en leuk en interessant, dat ze allemaal maar meedoen. En op een gegeven moment kunnen ze niet meer gewoon vijftien minuten lezen. Ze hebben gezegd hier op school de docenten werken te hard en de leerlingen hangen teveel achterover, dus we moeten de leerlingen activeren, dus iedereen zit activerende lesvormen te bedenken en zit zich dus als een gek voor te bereiden en dingen te bedenken, dus dan is de docent nog steeds heel hard aan het werk. Dus we moeten ook gewoon af en toe een boek pakken en ze aan het werk zetten en meer eisen stellen in plaats van allemaal gekke dingen gaan verzinnen. Want ze kunnen gewoon niet meer tien minuten luisteren. <Verhaal over tv kijken en luisteren, concentratie>.

Overige factoren

12. Kan je nog andere factoren noemen die invloed hebben op je werkdruk?

Nee.

13. Hoe komt het dat deze factoren je werkdruk verhogen?

Omgaan met werkdruk:

14. Aan welke taken besteed je meer tijd dan je zou willen?

Aan voorbereiding. Aan achter leerlingen aanlopen die hun werk niet doen, dus dat bijhouden, dus administratie. En niet waar ik teveel tijd aan besteed, maar wat ik wel een grote invloed vind hebben op werkdruk is de houding van leerlingen, maar het is niet dat ik daardoor minder tijd heb, het is gewoon de frustratie is daardoor hoger en daardoor gaat het werk je tegenstaan.

15. Aan welke taken besteed je minder tijd dan je zou willen?

Nou, ik zou wel meer bezig willen gaan met projecten opzetten en me daar tegenaan bemoeien, maar daar heb ik nu geen tijd voor. Gewoon schoolbreed, leuke dingen in gang zetten, daar zou ik me wel mee bezig willen houden. In plaats van al die lessen voorbereiden waar je nu gewoon heel erg bezig bent met tijd plannen en wat ga ik doen en dat als ik een boek heb dat ik daarmee de diepte in kan gaan en dat ik daarmee aan de slag kan, dat ik dat goed in elkaar kan zetten.

En ja, mezelf verdiepen in bepaalde dingen, daar kom ik niet aan toe. Een voorbeeld is dat ik die boektoetsen moet maken voor havo 4 en dat ik er dus een aantal nog niet gelezen heb. Want ik kom er niet aan toe, ik zou het heel lekker vinden om op de bank te zitten met een boekje, maar het lukt gewoon niet. En als ik net helemaal klaar ben heb ik er ook geen zin meer in.

16. Welke strategieën heb je ontwikkeld om met (hoge) werkdruk om te gaan?

Wat ik vorig jaar heel erg had, dat ik het niet goed indeelde. En ik had heel veel last van migraine.

Wat ik heel veel was ik werkte van acht tot twaalf 's avonds of van acht tot een, dan ging ik de volgende dag werken en dan kwam ik thuis, was ik kapot, ging ik naar huis, was ik om vijf uur thuis ging ik een paar uur slapen omdat ik zo moe was van het laat naar bed gaan en dan ging ik daarna weer 's avonds werken. Dus zo zag gewoon mijn week eruit. Dat was toen ook heel erg met die havo 5, daar heb ik nu meer voor liggen en ik dwing mezelf nu om tot zes uur op school te zijn en meer op school te doen en dingen beter in te delen en mijn tijd beter in te plannen. En mails meteen beantwoorden, gewoon alles heel gestructureerd doen, anders gaat het gewoon niet goed.

Ik zit nu niet meer tot een uur te werken.

17. Is er openheid richting de schoolleiding om het over de (hoge) werkdruk te hebben?

Ik vind dat die er wel is, maar ik zelf doe dat niet zo snel. Ik geef het wel aan als het aan mij gevraagd wordt. Ik heb toen ook met Joke een gesprek gehad over migraine en zo, maar ik heb dan toch het gevoel dat ik een tik op mijn vingers krijg, zo van ja, jij hebt teveel werkdruk, dan doe je het dus niet goed.

Dus dan als je naar de schoolleiding stapt dan voelt het misschien meer als dat je een eigen zwakte toegeeft ... Ja, precies, maar dat is niet perse waarheid. Dat is ook mijn eigen perceptie, want ik krijg ook van Joke te horen, dan moet je niet al die brieven gaan nakijken, vier is genoeg. Het is niet zo dat die druk wordt gelegd, dat ik dat moet doen. Maar wel dat je inderdaad het idee hebt van dat is inderdaad een zwakte.

18. Op welke manier word je begeleid in het omgaan met de (hoge) werkdruk? Word je begeleid?

Nee, het is meer dat je begeleiding hebt als beginnend docent en je hebt natuurlijk je collega's en dat helpt wel.

En met collega's, kan je het daar wel over hebben? Ja.

19. Ben je hier tevreden over? Licht toe.

Ja. Ik moet wel zeggen dat het minder wordt, aan het begin is het allemaal zoveel en je bent dan zo bezig überhaupt een klas draaiend te hebben en als dat dan een beetje gaat lopen dan kan je het allemaal wel aan. Aan het begin kan je het allemaal niet handelen, dat is gewoon teveel. En op een gegeven moment leer je ook gewoon te zeggen, daar ga ik dan maar weinig tijd aan besteden. <Verhaal over wat meer loslaten, improviseren>.

Ik heb dan de neiging om een dag helemaal niks te doen en dan een dag heel veel en dat dan beter verdelen en ik vind dat nog steeds moeilijk. En ik kan ook beter een dag vijf uur werken, dan elke dag twee uurtjes. Maar dat zijn dingen die je beter leert, wat nou prioriteit heeft.

Verder nog opmerkingen?

Ja, wat ik net al zei, dat het wel minder wordt.

Interview 2

Persoonlijke gegevens

1. **Naam:** 2
2. **Leeftijd:** 26
3. **School:** Oosterlicht College Nieuwegein
4. **Aantal jaren werkzaam als docent:** met stage zes jaar, zonder stage drie maanden
5. **Vak:** Engels
6. **Man/vrouw:** man

Algemene vragen over werkdruk

Ik zal eerst een definitie geven van 'werkdruk', die je in je achterhoofd kan houden bij het beantwoorden van de vragen. Werkdruk wordt wel gedefinieerd als: "Het gevoel dat je kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die je zou moeten verrichten en de hoeveelheid werk die je kán verrichten zoek is. Met andere woorden, wanneer de daadwerkelijke belasting, de maximale belastbaarheid overschrijdt en je het gevoel hebt dat wat je moet doen meer is dan wat je kan doen."

7. **Hoe ervaar je de werkdruk?**

De werkdruk is doenbaar, maar, hoe zeg je dat, irritant.

8. **Evt: ervaar je de werkdruk anders dan in het begin?**

Ja, want dan is je begeleider er wél bij. Maar het ging ook over op deze school dat je niet een duidelijk beeld hebt van wat je moet bereiken en daardoor neemt de werkdruk eigenlijk toe naarmate je een toets moet maken.

9. **Wat is voor jou persoonlijk de belangrijkste oorzaak voor een hoge werkdruk?**

Ik denk de afronding van werkzaamheden voor een toets.

Factoren

10. **Dit is een lijst met factoren die kunnen zorgen voor een hogere werkdruk bij docenten Nederlands. Bekijk deze lijst en omcirkel de paar belangrijkste factoren die voor jou de werkdruk verhogen. Geef het aan als je vragen hebt over wat er bedoeld wordt.**

11. **Kun je aangeven waarom je het gedrag van leerlingen en de houding van leerlingen hebt aangestreept?**

Het vergroot je werkdruk in zoverre dat je nu als beginnend docent ben je meer bezig met eerst de leerlingen ehhh ... de leerlingen van ... gedrag eerst nog een soort van correctie toe te passen in plaats van dat je eigenlijk met je lesstof bezig bent. Dat betekent dat je eigenlijk minder tijd in je les overhoudt voor het geven van je lesstof, oftewel dan moet je meer doen in minder tijd. **Oke.**

Met als gevolg dat dan inderdaad je werkdruk, ik weet niet of het echt druk is, toeneemt. **Oke.**

En waarom heb je jezelf willen blijven ontwikkelen?

Nou, eigenlijk moet ik jou dan eerst even wat laten lezen en dan <onduidelijk> ... interessant stukje in een boek, maar het gaat erom dat onderwijs moet uitdagend zijn voor en de leerling en jezelf. En meestal is het de ... de... de ... docentenkamer een soort weerslag van hoe de sfeer op school is, dus als het een beetje duf is, zoals het hier nog wel eens kan zijn, zo krijgen de leerlingen ook les en dan zit je ontwikkeling meer in het interessant houden van je lessen.

Overige factoren

12. **Kan je nog andere factoren noemen die invloed hebben op je werkdruk?**

Dat is <onduidelijk> steun van collega's en schoolleiding, het is niet steun, maar duidelijkheid moet er aan toegevoegd worden. Als je de eerste vier weken maar een beetje aan het aankloten bent, zonder

dat je weet wat je duidelijk einddoel is dan eh. Dat is niet gebrek aan steun dat is duidelijkheid van hoe zit het schoolbeleid en alles in elkaar omtrent secties ook.

Oke, hoe komt dat dan? Mis je steun.

Ja, steun niet, maar alles dat je zelf uit moet zoeken zorgt voor onrust en als je nergens bevestiging van krijgt van is dit goed of je krijgt zes verschillende toetsversies, dat helpt niet echt mee voor een beetje rust.

13. Hoe komt het dat deze factoren je werkdruk verhogen?

Omgaan met werkdruk:

14. Aan welke taken besteed je meer tijd dan je zou willen?

Vorbereiding. Om de les uitdagender te maken. Als ik puur alleen heel droog geef met alles wat ik zou willen doen, dus alleen maar nakijken en niet uitdagend voor de leerlingen, dan ben ik er veel minder lang mee bezig dan dat ik voor mezelf denk van ja, je moet wel een leuke les krijgen en er ook nog wat van opsteken. Een leuke les hoeft niet perse, maar in elk geval dat de bereidheid om mee te werken groter wordt, je moet ze een beetje uitdagen.

15. Aan welke taken besteed je minder tijd dan je zou willen?

Onderlinge contacten met leerlingen.

16. Welke strategieën heb je ontwikkeld om met (hoge) werkdruk om te gaan?

Is nog niet echt niet duidelijk zichtbaar denk ik. Niet echt een antwoord op.

17. Is er openheid richting de schoolleiding om het over de (hoge) werkdruk te hebben?

De schoolleiding in welke vorm weet ik eigenlijk niet. Ik geloof niet dat ik meteen naar het hoofd moet, maar inderdaad Wim en andere mensen zijn wel aanspreekbaar.

18. Word je begeleid in het omgaan met de (hoge) werkdruk?

Nog niet. Niet. En je moet veel zelf aangeven. En als je zelf wat aangeeft dan denk ik wel dat ze er wat mee doen, maar ik heb nog niet echt de behoefte gehad om dat te doen.

19. Ben je hier tevreden over? Licht toe.

Ehmm aan de ene kant wel, aan de andere kant niet.

Interview 3

Persoonlijke gegevens

1. **Naam:** 3
2. **Leeftijd:** 25
3. **School:** Cals college
4. **Aantal jaren werkzaam als docent:** hier 1 jaar. Daarvoor stage.
5. **Vak:** Engels
6. **Man/vrouw:** vrouw

Algemene vragen over werkdruk

Ik zal eerst een definitie geven van 'werkdruk', die je in je achterhoofd kan houden bij het beantwoorden van de vragen. Werkdruk wordt wel gedefinieerd als: "Het gevoel dat je kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die je zou moeten verrichten en de hoeveelheid werk die je kán verrichten zoek is. Met andere woorden, wanneer de daadwerkelijke belasting, de maximale belastbaarheid overschrijdt en je het gevoel hebt dat wat je moet doen meer is dan wat je kan doen."

7. Hoe ervaar je de werkdruk?

Ik vind het wel heel erg meevallen. Op dit moment heb ik wel heel veel en dat komt door je hebt én correctiewerk, én mentorzaken en allemaal kleine dingetjes en dan heb je ook nog een vraag tussendoor van een collega. En ja, dan merk ik dat ik het vooral moeilijk vind om door de bomen het bos blijven te zien.

Moeilijk om ergens aan te beginnen omdat je eigenlijk nog tien dingen moet doen.

Ook dan moeite in het stellen van prioriteiten, zeg maar?

Eh... ja.

8. Evt: ervaar je de werkdruk anders dan in het begin?

Ja, vorig jaar was ik nog geen mentor, dus dat scheelde al wel heel veel. Je doet je lessen en voor de rest valt het nog wel mee en dat had ik toen wel de druk van telkens iemand die over je schouder meekijkt en dat heb ik nu niet.

Dus zou je zeggen dat je meer werkdruk hebt, of minder of gelijk?

Ehm, ja. Vorig jaar had ik ook nog het Ivlos ernaast. Dus ik denk dat het wel gelijk blijft. Dat het juist <onduidelijk> extra dingen.

9. Wat is volgens jou de belangrijkste oorzaak voor een hoge werkdruk?

Ehm, ja juist de hoeveelheid aan kleine dingen.

Factoren

10. Dit is een lijst met factoren die kunnen zorgen voor een hogere werkdruk bij docenten Nederlands. Bekijk deze lijst en omcirkel de factoren die voor jou de werkdruk verhogen. Geef het aan als je vragen hebt over wat er bedoeld wordt.

Leerlingfactoren, gebrek aan interesse, denk ik. Gedrag vind ik wel meevallen, meer de houding. De houding van leerlingen en gebrek aan interesse. Gedrag ...

Ja, nakijkwerk dat hoort erbij. Contact met ouders, want die sturen een mailtje en verwachten toch wel snel antwoord, wat toch wel lastig is.

Ja, piekbelasting. Ik heb nog vijf toetsen liggen die nagekeken moeten worden.

Grootte van de klassen niet. Lesvoorbereiding ook niet.

Administratieve taken, dat meer.

Schoolfactoren. Gebrek aan steun van collega's en spanningen met collega's heb ik echt niet. Onderwijsbeleid eigenlijk ook niet.

Sfeer in de klassen en op school ... ja ... ja, misschien een beetje de sfeer als ik het zo zou moeten noemen. Ja, want ik vind ook dat eh.. bij school leerlingen heel weinig verantwoordelijkheid krijgen. Dus eigenlijk dat vanuit de schoolleiding en vanuit de leerlingen de docent altijd als verantwoordelijke wordt gezien voor hun prestaties. En dat er weinig verantwoordelijkheid bij de leerlingen zelf ligt. Ja, als ze hun huiswerk niet maken, dan is dat mijn schuld, want ik had het niet goed gecontroleerd, snap je?

En met hoge verwachtingen van mezelf, ook wel bekwaamheid, dit is pas het tweede jaar. Mezelf willen blijven ontwikkelen, ja, maar dat is niet iets wat voor druk zorgt, dat is iets waarvan ik denk komt wel.

<Onduidelijk> energie geeft.

11. Ik zie dat je xxx hebt omcirkeld. Kun je aangeven waarom?

Je hebt de meeste al wel toegelicht. Houding en gebrek aan interesse, kun je daar nog wat over vertellen. Waaraan je merkt dat dat meer druk op kan leveren?

Nou, als je een leuke les voorbereidt, ik had Shawshank Redemption, filmopdracht en daar een schrijfopdracht bij. En dan zeggen 'we gaan echt niet naar zo'n film kijken, hoor, veel te veel geweld' en dat is een klas met veel meiden. Zo van 'ja, u kunt echt niet verwachten dat we dit gaan kijken.' En dat vind ik wel lastig als je echt je best doet om er een leuke opdracht van te maken, dat je alsnog zulke reacties krijgt. En dan weet ik wel dat dat leerlingen zijn die overal wel over zouden klagen, maar dan nog.

Dus dan heb je het gevoel dat je jezelf helemaal uit de naad werkt en dat je daar niet iets voor terugkrijgt. Dat je denkt van ik kan net zo goed grammatica gaan uitleggen, want dan klagen ze ook. Ja, precies.

Administratieve taken heb je ook genoemd, wat valt daar voor jou onder?

Eh ja, contact met ouders en dan dingen in magister invoeren, dat zijn allemaal van die kleine handelingen die ook moeten gebeuren.

Dus dat zijn inderdaad al die kleine dingetjes waar je het eerder ook al over had. Ja.

Overige factoren

12. Kan je nog andere factoren noemen die invloed hebben op je werkdruk?

Nee.

13. Hoe komt het dat deze factoren je werkdruk verhogen?

Omggaan met werkdruk:

14. Aan welke taken besteed je meer tijd dan je zou willen?

Vooraf aan leerlingbegeleiding, denk ik. Of in ieder geval de mentortaken. Ik denk als je minder tijd hebt, dan betekent dat ook dat je minder tijd ervoor kwijt bent dan betekent dat er minder problemen zijn, maar om toch de resultaten bij te houden en dat duurt gewoon lang, überhaupt voordat magister geladen is, voordat je daar allemaal doorheen bent, voordat je een beetje een beeld hebt, terwijl je eigenlijk alleen maar even een beeld wil hebben.

Ja, je moet elke week de resultaten van je leerlingen bekijken ongeveer. Mja. Of in ieder geval regelmatig. Ja, wel een beetje bijhouden hoe ze het doen. **En dan nog gesprekken voeren en mentorlessen en dat soort dingen.**

15. Aan welke taken besteed je minder tijd dan je zou willen?

Ja, aan lesvoorbereiding, denk ik. Maar het is bijvoorbeeld op woensdag heb ik vijf lessen. Ik kan ze allemaal wel voorbereiden, maar ik kan natuurlijk niet heel veel tijd steken in elke les.

Dus dan wordt het snel voorbereiden en een minder goede kwaliteit?

Ja, misschien. Ja, anders moet ik er voor kiezen om een les helemaal fantastisch voor te bereiden en een andere les niet en dat is ook geen optie. **Het wordt allemaal gemiddeld nu, terwijl je liever allemaal top zou doen.** Ja.

16. Welke strategieën heb je ontwikkeld om met (hoge) werkdruk om te gaan?

Nou, ik ben op maandag vrij. En maandag werk ik dan thuis, dan ga ik wel thuis aan het werk. Minimaal een halve dag, maar vaak toch wel iets langer. Om er voor te zorgen dat ik door de week wat meer rust heb. Dat ik niet als ik woensdag de hele dag op school heb gezeten dat ik dan ook nog 's avonds een hele tijd er aan moet. Dus dat doe ik om het een beetje te spreiden.

Werk je meer dan waar je officieel voor betaald krijgt? Qua fte?

Ja, ik denk het wel, want ik geloof dat ik één uur meer geef, maar dat moet ik nog even uitzoeken.

Want ik weet niet als ... ik weet niet hoeveel fte jij werkt? 0.8 Dus officieel zou je er vier volledige dagen mee bezig moeten zijn en een werkdag zou je theoretisch gezien helemaal vrij moeten zijn. Lukt dat in totaal of ehh ...?

Het zou kunnen lukken als ik de andere vier dagen goed vol zou plannen.

Ja, als je echt van half negen tot zes bezig bent.

Ja, maar ik merk toch wel op woensdag, een hele volle dag, een tussenuurtje, dat ik dan heb, dat ik die gewoon voor mezelf liever wil dan dat ik die efficiënt besteed.

17. Is er openheid richting de schoolleiding om het over de (hoge) werkdruk te hebben?

Ik heb het gesprek met de schoolleider ook nog niet gehad, maar ik denk wel dat het moeilijk is, helemaal bij Engels, omdat het niet heel makkelijk op te vangen zou kunnen worden. Ik denk dat ik dan eerder tips van collega's zou vragen om het voor mezelf wat makkelijker te maken. Zo van 'hoe komt het dat ik hier zoveel tijd aan kwijt ben'.

Dus richting je medecollega's zou je je wel veilig voelen om het daar over te hebben, maar naar de schoolleiding zou je wat terughoudender zijn. Ja.

En is dat vooral omdat je denkt het is praktisch niet op te lossen, of ook omdat je het idee hebt dat zij dat niet waarderen of zo als je ... Nee, ik denk dat de schoolleiding best wel op aan te spreken is, maar het is natuurlijk een heel grote school, dus er is nog wel een afstand eigenlijk. En je moet dan ook zeggen dat je het niet kan, dus dat wil je liever eerst zelf oplossen voordat je het een ander voor je wil op laten lossen. **Ja, eerst zelf proberen en ...** Ja. **En dan als het echt niet gaat ...** Ja. <onduidelijk>

18. Op welke manier word je begeleid in het omgaan met de (hoge) werkdruk? Word je begeleid?

Nee.

En vorig jaar in je allereerste jaar, ben je toen meer begeleid dan nu?

Nou, niet zozeer op werkdruk, maar ik heb wel bepaalde collega's waar ik altijd bij terecht kon. Die mij ... die altijd tijd voor mij konden maken om eh, zodat ik m'n vragen kon stellen en die mij konden helpen. Dus dat heb ik wel, ja ... dat heeft me wel heel erg geholpen, **Dus niet in een officiële structuur, maar wel de ruimte om er met mensen over te praten.**

19. Ben je hier tevreden over? Licht toe.

Ja, nou, ik vind het fijn dat ik me er niet voor hoeft te schamen om te zeggen dat het even niet gaat zoals ik wil. En dat ik wel steun erin krijg, ik heb bijvoorbeeld ook een makkelijke, of eh een moeilijke

klas, dat kan dan wel met de schoolleiding, die wil er dan ook alles aan doen om te zorgen dat die klas zich een beetje gedraagt. Daar hebben alle docenten moeite mee.

Dan voel je je niet in je eentje.

Nee, dan ligt het niet alleen aan mijn onervarenheid.

Interview 4

Persoonlijke gegevens

1. **Naam:** 4
2. **Leeftijd:** 26
3. **School:** Oosterlicht College Nieuwegein
4. **Aantal jaren werkzaam als docent:** half jaar
5. **Vak:** Nederlands
6. **Man/vrouw:** vrouw

Algemene vragen over werkdruk

Ik zal eerst een definitie geven van 'werkdruk', die je in je achterhoofd kan houden bij het beantwoorden van de vragen. Werkdruk wordt wel gedefinieerd als: "Het gevoel dat je kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die je zou moeten verrichten en de hoeveelheid werk die je kán verrichten zoek is. Met andere woorden, wanneer de daadwerkelijke belasting, de maximale belastbaarheid overschrijdt en je het gevoel hebt dat wat je moet doen meer is dan wat je kan doen."

7. Hoe ervaar je de werkdruk?

Nou, nu ik die nieuwe definitie hoor ga ik twijfelen. Want op zich ervaar ik wel werkdruk, maar als jij zegt 'werkdruk betekent dat je meer moet doen dan dat je kan doen', dan valt het wel mee.

Of dat je het gevoel hebt, dat kan natuurlijk ook.

Ja, maar ik heb niet het gevoel dat ik veel meer moet doen dan dat ik aankan. Het is wel veel en het is ook wel zwaar, maar het is niet zo dat ik het niet aankan. Dus ik voel het niet zo alsof ik het niet aankan.

8. Ervaar je de werkdruk anders dan in het begin?

Nou ja, in het begin komen er natuurlijk dingen op je af, die nieuw zijn, waar je nu niet meer zoveel mee te maken hebt, zoals dat je alles nog moet vinden in een school en dat je de mensen nog niet kent, dat het moeilijk is om je weg te vinden. En als die randvoorwaarden, zeg maar, goed zijn, is het makkelijker werken. Dus in die zin is het wel iets verminderd. Maar tegelijkertijd, als je langer werkt krijg je meer taken en meer verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld een mentoraat, dus aan de andere kant wordt het ook weer meer. Dus ja, ik vind het eigenlijk een beetje hetzelfde.

9. Wat is voor jou persoonlijk de belangrijkste oorzaak voor een hoge werkdruk?

Dat je voor heel dingen verantwoordelijk bent als docent. Dat er van je verwacht wordt dat je heel veel taken tegelijk doet en kunt en goed uitvoert, zowel in je lessen als met individuele leerlingen, als met collega's, afspraken in de sectie en andere dingen die je op school moet doen. En als je er dan ook nog dingen naast hebt, zoals een studie, ja, dan ben je gewoon heel veel balletjes in de lucht aan het houden. En als je dat dan allemaal goed wil doen, dan is het wel heel druk ja.

Factoren

10. Dit is een lijst met factoren die kunnen zorgen voor een hogere werkdruk bij docenten Nederlands. Bekijk deze lijst en omcirkel de paar belangrijkste factoren die voor jou de werkdruk verhogen. Geef het aan als je vragen hebt over wat er bedoeld wordt.

Ja, dit natuurlijk, gedrag en houding sowieso.

<stilte>

Ja, het zijn natuurlijk allemaal dingen die bij elkaar werkdruk veroorzaken.

Maar zijn het factoren die de werkdruk verhogen?

Maar waardoor heb je een hoge werkdruk, doordat dit allemaal op je bord komt.

Het is een combinatie. Kijk, culturele verschillen, dat ervaar ik dan niet. Wat bedoel je met salaris?

Of je salaris zorgt voor werkdruk.

Dat ik zoveel verdien dat ik nog harder moet werken.

Zo weinig.

Dan zou ik juist denken, dan hoef ik ook wat minder te doen.

Vergaderingen, vergaderingen ervaar ik niet zo echt als druk.

Ik vind juist niet zo heel erg piekbelasting, want er vallen ook weer lessen uit in toetsweken.

Dus dat heft elkaar op? Ja.

Nee, dit heeft eigenlijk ook niet, want ik krijg genoeg steun van collega's en schoolleiding.

Dit kan, spanningen leiden tot werkdruk, maar ik heb daar nu geen last van, maar áls dat zo is, heb ik

daar last van. **Oke. Dus van spanningen met collega's, conflicten.** Ja, maar als de vraag is 'wat leidt

bij jou nu tot werkdruk', dan is dat nu niet het geval, maar mocht het er wel zijn, dan is dat wel iets

dat heel erg werkdruk verhoogt. **Oke, dat is ook duidelijk. Dat zou voor jou in ieder geval de**

werkdruk ... Móchten er spanningen zijn of conflicten, dan is dat, nouja, werkdrukverhogend?

werkstressverhogend. **Hmhm.** Het is natuurlijk niet zo dat je dan meer moet werken, maar je hebt er

minder plezier in en ik vind plezier de belangrijkste factor om je stress te verlagen, zeg maar en dan

kan je het nog wel net zo druk hebben, maar dan ervaar je het minder. Dus als je conflicten hebt, is

dat altijd gewoon heel lastig. Maar nu is dat dus niet zo.

Ja, dit is het ook wel. **Hoge verwachtingen van jezelf?** Ja, dat als je de lat heel hoog legt voor jezelf,

dan is het soms stressvol om dat ook waar te maken. En dat merk ik bij mezelf ook wel, dat je alles

goed wil doen, geen fouten wil maken. Niemand teleurstellen of zo. Niet teveel aangeven dat je,

weet ik veel, moe bent of dat je het even niet aankan. Dus daarmee maak je het jezelf wel lastig als je

hoge verwachtingen hebt van jezelf.

Sfeer van ... nee, dat is niet ..., nee.

Druk vanuit schoolleiding, voel ik ook niet echt.

Dus het is bij jou hoge verwachtingen van jezelf, wat je net uit hebt gelegd en een combinatie van

al die baanfactoren Ja dus van nakijkwerk in combinatie Ja met administratieve taken,

leerlingbegeleiding, lesvoorbereiding, grootte van klassen en contact met ouders. Ja. Dus die los

valt het wel mee, als ik het goed begrijp? Ja, klopt. **Maar die combinatie ...** Los valt het wel mee, het

is natuurlijk niet zoveel werk om een ouder te bellen, maar als het de derde is in een week en je

moet daar ook weer wat mee en je moet weer denken van ik moet met die dat nog overleggen en ik

moet nog in gesprek met die leerling en ik moet 'n nog even uit de les halen en het is natuurlijk ook

in je hoofd, ik moet nog dit, ik moet nog dat en zo'n dag is dan gewoon vol van wat je allemaal nog

moet doen. Inderdaad los valt het wel mee, maar ... alles bij elkaar is het gewoon druk. Wat

overigens, ja, wat ik wel heel afwisselend vind hoor, dus ik zou ook niet willen dat het allemaal

hetzelfde is op een dag. Het is een beetje lastig, enerzijds is het wel werkdruk, anderzijds, als je het

leuk vindt ... Ja ... hoe ... ervaar je die druk dan wel? Kijk, dat is ook het lastige van dit onderzoek,

want ik vind wel dat als docent je het ontzettend druk hebt en dat heb ik het ook wel, maar of dat

dan per definitie verkeerd is of slecht voelt.

11. Ik zie dat je xxx hebt omcirkeld. Kun je aangeven waarom?

Overige factoren

12. Kan je nog andere factoren noemen die invloed hebben op je werkdruk?

13. Hoe komt het dat deze factoren je werkdruk verhogen?

Omgaan met werkdruk:

14. Aan welke taken besteed je meer tijd dan je zou willen?

Dat is een goede vraag. Ehm... soms nog wel aan lesvoorbereiding. De ene keer niet hoor, maar het

kan wel eens zijn dat je een literatuurgeschiedenis les moet voorbereiden en dan kost dat heel veel

tijd. Meer dan ik misschien zou willen. Of omdat je nog materiaal moet maken. Kopieerwerk.

Kopieerwerk kost veel tijd en dat heb je heel veel nodig, tenminste ik wel. Andere dingen zoals

vergaderingen kosten wel veel tijd, maar ik vind dat niet.. het is niet van dat ik dat niet zou willen

ofzo. Ik vind het wel zinvolle tijd.

15. Aan welke taken besteed je minder tijd dan je zou willen?

Nou misschien nog meer een creatievere werkvorm of als bijvoorbeeld bepaalde methode ondersteuning. Dat is dan verouderd dat wil je natuurlijk wel vernieuwen, maar daar is gewoon geen tijd voor. In de sectie is voor bepaalde dingen geen tijd. We ouden met de sectie heel graag een dag willen hebben om bijvoorbeeld ene nieuwe literatuurlijn te gaan bedenken en at hebben we gewoon niet. Dat is ook al bij de schoolleiding aangekaart. Ik zou met heel veel dingen wel wat meer tijd willen hebben. Vakinhoudelijke individuele begeleiding van leerlingen. En je hebt natuurlijk altijd een klas vol en dat is ook wel een probleem. Als je dan gewoon veel verschillen heb, dan kun je niet altijd met de zwakke leerlingen .. heb je gewoon geen tijd soms om ze bij te spijkeren. Daar zou ik wel meer tijd voor willen hebben, maar ja dat moet dan buiten de les om en ja de leerlingen zitten ook vol, met roosters.. dusse...

16. Welke strategieën heb je ontwikkeld om met (hoge) werkdruk om te gaan?

Nee ik denk dat ik daarvoor, misschien, nog te eigenwijs voor ben. Ik zou misschien vaker wel in de toekomst op de rem moeten stappen, gewoon zeggen van dit weekend doe ik niks, maar misschien dat je daarvoor eerst op je bek moet gaan. Want iedereen die het zegt, dat je dat moet doen, is vroeger daarmee op z'n bek gegaan. En ik denk als je echt last krijgt dat je je wel moet gaan afvragen, wat ga ik anders doen. En ik heb dit jaar ook gewoon ingeprent, het wordt gewoon een heel druk jaar. Daar heb ik me gewoon op ingesteld. En als je op gegeven moment geen studie meer hebt en je hebt wat ervaring, sommige dingen gaan op routine, dan wordt het ook alleen minder dus ik heb dat ook heel erg in m'n achterhoofd gehouden, het blijft niet zo erg als dat het nu is. Ja en zolang ik niet het idee heb dat ik het bijvoorbeeld lichamelijk niet aan kan..het is meer je lichaam wat soms aangeeft van eh ...

17. Is er openheid richting de schoolleiding om het over de (hoge) werkdruk te hebben?

Dat je aan gaat geven van ik trek het niet meer of zo? Ik zal het nooit aangeven. Ik weet dat je wel verlof kunt vragen, maar het zit gewoon niet echt in me om dat te doen. Ik denk dat je dat dan eerder bij een sectie aangeeft, omdat die mensen eventueel wat uithanden kunnen nemen. Ja dat is heel moeilijk. Aan de ene kant wel. Aan de ene kant heb ik wel het idee dat, ze zeggen het ook heel vaak, ze houden er ook wel rekening mee; maak je niet druk om het maken van toetsen, dat doen wij wel, of andere dingen die zij gewoon op zich nemen om mij te ontlasten. Dus als ik het aan zou geven zouden ze er ongetwijfeld wel een oplossing voor zoeken, maar aan de andere kant is de praktijk toch vaak weer zo, op school, iedereen is druk met z'n eigen dingen, met z'n eigen klassen, met z'n eigen werk en dan ga je niet zo snel zoiets zeggen. Ik hou het wel voor mezelf, ik los het wel op en ik ga niet lopen zeuren, want ik vind toch al snel dat het zeuren is. Dus dat is een beetje paradoxaal eigenlijk. Aan de ene kant lijkt het wel zo, maar of het echt zo is...

18. Word je begeleid in het omgaan met de (hoge) werkdruk?

Ik word natuurlijk wel begeleid, maar daar praten we niet echt over werkdruk. Nou het is wel zo dat nu de toetweek eraan komt en dat ik met mijn V5 samenvattingen heb. Ik heb natuurlijk twee klassen dus dat zijn vijftig samenvattingen en dat moet een week later nagekeken zijn en je hebt ook gewoon weer les, dus dat heb ik dan wel gezegd. En dan wordt er vanuit de sectie gezegd daar moet je nakijkverlof voor aanvragen. Daar heb je recht op.

19. Ben je hier tevreden over? Licht toe.

Ja ik heb denk ik niet ontzettend veel nodig, maar puur het feit dat je ook gewoon een coach hebt, ook buiten de sectie dat zorgt ervoor dat je sowieso elke week gewoon even gaat zitten en dat je eigenlijk gedwongen wordt om bepaalde dingen even te bespreken. En dat is heel goed en ik heb gewoon ook een hele prettige sectie en dat scheelt ook al.

Interview 5

Persoonlijke gegevens

1. **Naam:** 5
2. **Leeftijd:** 30
3. **School:** Cals college
4. **Aantal jaren werkzaam als docent:** vijf jaar, eerst vier jaar in Amstelveen
5. **Vak:** Nederlands
6. **Man/vrouw:** man

Baanomvang is 0.6

Algemene vragen over werkdruk

Ik zal eerst een definitie geven van 'werkdruk', die je in je achterhoofd kan houden bij het beantwoorden van de vragen. Werkdruk wordt wel gedefinieerd als: "Het gevoel dat je kan hebben op het moment dat de balans tussen de hoeveelheid werk die je zou moeten verrichten en de hoeveelheid werk die je kán verrichten zoek is. Met andere woorden, wanneer de daadwerkelijke belasting, de maximale belastbaarheid overschrijdt en je het gevoel hebt dat wat je moet doen meer is dan wat je kan doen."

7. Hoe ervaar je de werkdruk?

Nou, die begint wel groter te worden, ja. In het begin was dat, heb ik me heel erg opgesteld zo van ik ben nu nieuwe docent en ik laat het me allemaal maar een beetje door andere mensen vertellen en eh, dan zoek ik wel zo'n beetje m'n weg erin. En ik merk nu wel steeds meer dat ik, nou, dat ik eigenlijk zou moeten weten wat ik aan het doen ben of wat ik zou moeten doen. En dat ik toch nog een beetje, ja, daarin zwem. En dan tegelijkertijd merk ik dat er nu ineens allerlei andere collega's al met toetsen bezig zijn, dat ik denk, o ja, daar ben ik nog niet echt aan toe. Aan het begin was het dus heel erg, ik ben sowieso redelijk ongestructureerd en niet, zeker niet, van het vooruit plannen en dat kan heel goed als je weet wat er moet gebeuren en daar loop ik nu wel een beetje tegenaan.

Dus dat je niet zo goed weet hoe en wat precies dat het dan zo'n beetje een overzichtelijk ... Ja, ja, precies.

Hoewel dat trouwens niet aan mijn collega's ligt hoor, want het is, die staan ook permanent klaar, zo van 'als er iets is, dan moet je het ook meteen zeggen'. Daar ligt het niet aan, en dat ik het heel graag in eerste instantie zelf uitzoeken en als het dan niet gaat, dan kom ik er nog wel eens een keer mee. En dat wil ook nog wel eens te laat zijn, zeg maar.

8. Evt: ervaar je de werkdruk anders dan in het begin?

Ja, dat is wel anders, omdat er, nou, dan moet ik even denken hoe het toen in het begin was. Aan het eind van die periode daar zat ik veel meer in het curriculum en was ik zelf veel meer bezig met het curriculum op te stellen en dan heb je veel meer zelf in de hand wat er moet gebeuren. Maar toen in het begin toen was het wel, nou toen had ik een iemand die mij echt begeleidde en zowel voor het lesgeven, want ik had op een gegeven moment helemaal niks gedaan, geen opleiding, geen Nederlands gestudeerd, niks en die heeft mij toen in heel veel dingen begeleid en dat ging toen wel behoorlijk goed, toen was mijn baan ook wel ietsje kleiner natuurlijk. En, maar ja, toen ook wel echt ontzettend veel frustraties opgelopen, omdat dan het orde houden ging dan voor geen meter en dan wilde ik wel van alles en dat ging dus niet en dat was niet zozeer omdat het curriculum nou te vol was, maar gewoon ja, ik was niet bij machte om dat over te brengen.

Om de juiste hoeveelheid in de juiste tijd...

Ja, precies. En een gemiddelde docent was daar prima toe in staat, maar dat was ik even niet. Dus dat heeft ook wel tot frustraties geleid. Maar niet zozeer omdat ik nou het idee had dat het met die lesstof misging, maar vooral over het feit dat ik het gewoon niet in de hand had.

En als je dat dan vergelijkt met nu? Nu zeg je ook dat je, je komt er blijkbaar niet snel genoeg doorheen, omdat je ziet dat andere collega's ...

Nou, dat heeft, ja, jeetje, waar komt dat eigenlijk door? Nou, het is de ene kant dat ik denk ik ben er een beetje te makkelijk in, dat ik wel weet waar het ongeveer gaat en soms is dat ook wel zo, maar toch is het eigenlijk wel, zijn er behoorlijk veel dingen ook nieuw en nou, daar moet ik dus eerst over na gaan denken, daardoor loop ik er tegenaan. Ik merk wel dat ik beter ben in het besturen van zo'n klas, maar tegelijkertijd, juist als er bij mij de organisatie niet zo goed is, dan heeft het ook onmiddellijk zijn weerslag op die lessen. En wat er nu ook in mist dat is dat er juist omdat ik op die vorige school heel erg bezig kon zijn met het maken van mijn eigen programma en hier ga ik niet meteen al het eerste jaar zeggen van hier ben ik het niet mee eens, dat wil ik anders.

Ja, en dit sla ik over. Ja, precies. En, dus ik moet me eigenlijk wel heel erg conformeren aan wat zij doen en er zijn een aantal dingen waarvan ik denk, ah jongens, ik heb hier zo geen zin in en ik vind het ook niet, niet waardevol, dus niet alleen maar van ik vind het niet leuk, maar ook je kunt veel betere dingen.

Ja, maar je voelt je ondertussen wel verplicht om al die onderdelen ... Ja, dat hoort er gewoon in en dat, ja, maar, dan is het ook wel een beetje een soort tegenzin. Ik bedoel, als voorbeeld, in de derde klassen zijn we nu met samenvatten bezig en het is veel te algemeen, wat die leerlingen ook zeggen, ja, maar als ik nou een samenvatting maak dan hangt het er maar net vanaf waar ik het voor nodig heb en het idee erachter is dat het een soort algemeen geldend iets is, maar ik kan dat gewoon niet verkopen.

En dan moet je leerlingen daarin gelijk geven. Ja precies, en dan haal je dus je eigen verhaal haal je dan onderuit. Ik zou veel meer willen kijken naar hoe je teksten kan bekijken in een bepaalde context en dat betekenissen afhankelijk zijn van de lezer, maar dat zit er veel te weinig in.

Welke vraag heb ik nou ook alweer beantwoord? Dat weet ik niet meer.

Ja, het verschil in werkdruk met het begin. Ja, dus dat ik kan minder m'n ei kwijt en daardoor heb ik minder zin in het goed voor te bereiden en dat, ja dan <onduidelijk> mijn les ook, ja.

9. Wat is volgens jou de belangrijkste oorzaak voor een hoge werkdruk?

Dat ik ehm, dat ik waarschijnlijk de prioriteit niet voldoende leg bij bepaalde, bij de reguliere programma's. Ik doe er wel iets mee, maar ik heb inmiddels ook wel iets meer ervaring, waardoor ik kan zeggen dat is leuk om er bij te doen, dat is leuk om erbij te doen. Omdat ik nog niet echt een goed idee heb van zo lang moet ik over dat onderdeel doen, is het dus van als ik iets bedenk, dan gooi ik dat er ook meteen in en dan uiteindelijk denk ik van o ja, wat moest er nou ook alweer eigenlijk gebeuren. Dus ik zou echt veel meer uit moeten gaan van, nou, dat is wat er moet gebeuren en dat dan doen.

Dus eigenlijk is dat prioriteiten stellen in wat je moet doen? Ja.

Factoren

10. Dit is een lijst met factoren die kunnen zorgen voor een hogere werkdruk bij docenten Nederlands. Bekijk deze lijst en omcirkel de factoren die voor jou de werkdruk verhogen. Geef het aan als je vragen hebt over wat er bedoeld wordt.

Verschil tussen houding en gedrag van leerlingen? <uitleg>

Ja, er zijn er twee ... gebrek aan interesse van leerlingen en gebrekkige basiskennis van leerlingen en ehh, zeker wat het onderdeel dat gaat over spelling, daar ben ik zelf nog niet helemaal over uit waar het nou aan ligt waarom ik het er niet doorheen krijg. Is dat nou omdat het ze niet interesseert of omdat ze het niet weten. Volgens mij is dat ook een soort samenhang. Maar ik denk dat de basiskennis op zich wel goed is, ik denk dat dat gebrek aan interesse dat dan dan belangrijk is en dat gedrag daar dan ook wel bij mij helpt. En dan denk ik gebrek aan interesse dat ligt ook wel een beetje bij mij, van nou ...

Baanfactoren, ja nakijkwerk.

Ja, dat is bij docenten Nederlands wel ...

Ja, dat hebben ze hier aan de ene kant wel opgelost. Voor de brugklassen hebben ze toetsen over hoofdstukken en dat zijn bijna alleen maar multiple-choice vragen. En aan de ene kant kun je natuurlijk zeggen dat beperkt het nakijkwerk, aan de andere kant ben ik er eigenlijk helemaal niet voor, omdat ik dus merk dat bij andere toetsen, weliswaar op de andere school, dat ze niet meer in staat zijn een goed antwoord te formuleren op een vraag. En als je ze daar niet in traint, kan je ook niet verwachten dat ze in de vierde dat ze dat ineens wel goed doen. Het zit er toch, zeker omdat het om een taal gaat, er moet iets geschreven worden en schrijfwerk is altijd gewoon zeg maar ... Het is lastig om daar een goede balans in te vinden.

Administratieve taken. Eh ... ja, nee, niet echt, ik vind dat op deze school heel erg meevallen. Ik vond dat bij de vorige school veel meer, daar moest je ook je plannings in teletop zetten. En dat is wel een beetje het idee van de sectie hier. Maar het is niet zo heel erg als je daar niet zo veel mee doet. Leerlingbegeleiding ... nee. Grootte van de klassen, nee, dat vind ik eigenlijk ook wel meevallen, ik heb geen klassen groter van 30. En bij 28 30 begin je het te merken.

Lesvoorbereiding, ja, dat is inderdaad ook wel een ding. Maar dat is wel voor mij heel persoonlijk, het is maar net hoeveel tijd je erin wil steken. En ik begin er altijd te laat aan, als de druk niet hoog genoeg is, doe ik niks en ik wil het soms ook te mooi doen, dan zit je eindeloos te pielen.

Contact met ouders, nou, dat is heel weinig, zeker omdat ik ook geen mentor ben. Piekbelasting, dat is ook wel eentje, dat het ineens heel veel is.

Salaris, ja, ik vind dat ik te weinig verdien, maar of dan ook de werkdruk hoger wordt ... nee, eigenlijk niet, nee.

Dat heeft voor jou niet met elkaar te maken? Nee, niet echt, ook omdat ik, nou ja, ik heb natuurlijk nog die studie ernaast en daardoor is mijn baan ook wat klein en dan is het ook maar zo dat ik minder verdien en als ie zo meteen wat groter is dan kijk ik daar nog wel eens naar.

Herkansingsbeleid, verschillende versies maken, dat heb ik dus nooit gedaan en volgens mij heeft dat nooit problemen opgeleverd. Vergadering voorbereiden ... doe ik nooit, hoe erg het ook is, nee, jawel, op mijn vorige school hadden ze binnen de sectie werd dat ook door tweetallen van docenten uit de sectie voorbereid, die hadden een bepaald thema, dus literatuur of grammatica of weet ik veel en dan had je een half uur of iets langer waarop je dat kon vullen op een waardevolle manier, dus toen heb ik wel eens iets voorbereid.

Vergaderingen bijwonen, vind ik hier eigenlijk ook niet zo'n punt. **Vind je wel dat ze hier veel**

vergaderingen hebben? Ja, dat wel. Het is wel meer, maar het voordeel is dat ze hier, op de vorige school hadden ze teams en secties en ik vond het team behoorlijk waardeloos en toen had ik heel erg het idee van ja jongens, wat we hier doen, laten we dat gewoon in de sectie doen, dan kan je op je vakinhoud richten. En hier zijn het alleen maar secties, omdat ik natuurlijk geen mentor ben, dus dat ... het zijn volgens mij wel meer vergaderingen, maar die worden veel beter benut, ja. En daarbij, ook heel praktisch, op die vorige school was het altijd dinsdag, dinsdag is ook studiedag, plus

dinsdagavond heb ik repetitie met de band, dus was ik helemaal naar de klote op woensdag. Hier is het op donderdag en de lessen zijn wat korter. Dus dat vind ik eigenlijk wel ..., ja. Schoolfactoren, verantwoordelijkheden rond activiteiten buiten de les, ja heb ik eigenlijk nauwelijks. Tijdsdruk voor deadlines, afspraken, ja ook nog niet heel erg. Gebrek aan steun, nee juist niet, steun van collega's en schoolleiding vind ik hier echt heel gaaf. Spanningen en conflicten zijn er ook niet. Verandering van onderwijsbeleid, ja, nou, nee, ook niet heel erg. Sfeer in klassen en op school, ik vind de sfeer hier eigenlijk heel leuk. Druk vanuit de schoolleiding, vind ik hier veel minder dan op mijn vorige school. Voorzieningen op school, ja dat is wel een beetje, ik moet wel wennen aan die smartboards. Ik denk ook nooit dat ik er echt helemaal blij mee ga zijn.

Omdat je liever op een gewoon bord ... Ja, omdat ik vind, je handschrift wordt er echt heel lelijk van. Het ziet er heel kinderlijk uit of zo. Ik kan best netjes schrijven en met een krijtbord, ja, ziet er gewoon beter uit en ik heb af en toe ook ruzie met leerlingen over als ze op een toets slordig schrijven en ze zeggen 'ja meneer, dat kunt u toch wel lezen' en dan zeg ik 'nee, dan moet ik gaan gokken, je moet maar netter schrijven', dan moet ik het zelf natuurlijk ook doen. Dus een beetje zou ik zeggen, doe maar half of zo.

Persoonlijke factoren, hoge verwachtingen van jezelf, ja, heb ik wel een beetje. Ik had het er gisteravond met mijn vriendin nog over en die vond dat wel.

<onduidelijk> Ja, maar aan de andere kant is het ook wel weer zo, als het dan, als het niet gaat of zo, dan, nou ja ... **Dan kan je het ook wel laten zien?** Ja, dat kan dan wel. **Maar dan vind je in eerste instantie dat je wel ...** Ja, ik wil het wel heel goed, maar tegelijkertijd ook wel weer, als ik denk het wordt niks, dan denk ik ook laat maar.

Ja, je gaf net ook aan met les voorbereiden dat je ook wel ... Ja, ik wil wel. **Je wil het wel goed doen.** Ja, als het even kan.

Bekwaamheid, ja, daar kan inderdaad nog wel iets aan verbeteren. Jezelf willen blijven ontwikkelen, ook dat is wel van belang. Ik merk nu al dat ik wel bepaalde gewoontes heb, waar ik telkens weer intrap. Adrienne heeft ook wel dingen gezegd van daar kan je op letten en ik zie dan weer dat ik daar toch weer ... maar goed.

Maar van persoonlijke factoren? Ja, de hoge verwachtingen hoort daar echt wel bij.

11. Ik zie dat je xxx hebt omcirkeld. Kun je aangeven waarom?

Overige factoren

12. Kan je nog andere factoren noemen die invloed hebben op je werkdruk?

Eh, wel een beetje genoemd. Nee.

13. Hoe komt het dat deze factoren je werkdruk verhogen?

Omggaan met werkdruk:

14. Aan welke taken besteed je meer tijd dan je zou willen?

Aan, ja ... **Of ben je er tevreden over?** Nou, ja, als de lesvoorbereiding zit ik dan na te denken, als dat sneller zou kunnen, zou dat wel mooi zijn. **En hoe vond je dat op je oude school, waar je het curriculum kende?** Beter, daar ging ik het wel beter, maar toen hebben we bijvoorbeeld de laatste twee jaar een heel nieuw programma voor de derde klas gemaakt, dus de eerste keer dat opgezet en het jaar daarna nog heel veel aan gesleuteld en zo. Dat was helemaal los van het boek, met z'n tweeën gedaan, dus dat was echt wel, behoorlijk, dus alles zelf verzinnen, we hadden genoeg ideeën, maar dan moet je er nog een les van maken. <verhaal over voortzetten lesprogramma nu hij niet meer op die school is>

Dus vooral lesvoorbereidingen? Ja, die zouden wel ... Ja en ik moet ook meer structuur in aanbrengen, ik heb inderdaad wel eens, toen ik begon op die vorige school, dat je teletop zou gaan gebruiken voor alle studiewijzers, toen dacht ik in het begin, ah joh, sodemieter op, wat moet ik ermee, zit ik daar aan vast en word ik er op afgerekend en toen uiteindelijk toch maar wel daaraan gaan zitten, toen moest ik dus voor meerdere weken achtereen gaan bedenken wanneer dingen af

zouden zijn, wanneer de toets kon en ook invullen daar tussenin wat ga ik dan eigenlijk doen. En toen had ik dat allemaal en toen dacht ik verdorie, is toch ook wel makkelijk, want ik kan nu dus ... en dan is het er dus eigenlijk al. Dat kan ik wel meer doen, meer vooruit denken. Het is meer van wat ga ik morgen voor les geven en ook voor je continuïteit in je lessen is het helemaal niet goed, omdat het steeds weer een nieuwe les is. Daardoor vooral losse lessen.

15. Aan welke taken besteed je minder tijd dan je zou willen?

Eigenlijk hetzelfde, die lesvoorbereiden, als ik er de tijd voor zou hebben, ik zou er ook meer tijd aan willen besteden, het is een beetje tegenstrijdig. Maar ik heb er de tijd niet voor die ik zou willen.

En ik zou minder tijd willen besteden aan, nou ja, ik heb dan drie keer een mentoraat en daar zou ik eigenlijk nog minder tijd aan willen besteden dan ik toen gedaan heb, ik had er helemaal niks mee.

Verder eigenlijk niet.

16. Welke strategieën heb je ontwikkeld om met (hoge) werkdruk om te gaan?

Vooraf, wat ik net ook al zei, de lat proberen hoog te leggen, maar het ook niet erg vinden als het niet haalbaar is. Ik ben er ook wel goed in om dingen te relativiseren, het zal wel, ik heb het geprobeerd, het gaat niet, nou dan niet. Soms ook wel een beetje teveel, dat ik me er iets meer van zou moeten aantrekken, soms een beetje nonchalant.

In ieder geval niet richting de overspannenheid?

Nee, dat denk ik ook niet. Nou, ja, ik heb ook wel momenten gehad, niet nu, niet dit jaar. Maar daarvoor, vooral qua nakijkwerk, dat ik op het moment dat ik een enorme bak, meestal na een toetsweek, dan had ik drie vwo 4 klassen die allemaal een schrijfopdracht hadden en dan nog twee andere klassen die ook een toets hadden. Op een gegeven moment had ik tien items, dat kwam in een binnen en dat moest dan in twee weken nagekeken worden en dan houdt het gewoon op en dan steek ik m'n kop in het zand. En daar ben ik ook wel op afgerekend, dat kon ook gewoon niet, omdat het gewoon twee weken was de norm en dat ik daar echt twee maanden of drie maanden van maak, dat was echt niet goed.

17. Is er openheid richting de schoolleiding om het over de (hoge) werkdruk te hebben?

Verduidelijking: als je te hoge werkdruk zou hebben, zou je dan vrij voelen om het daar met de schoolleiding over te hebben?

Ja, ik denk dat ik dat wel zou kunnen. Alleen ik ben wel, sowieso, heel erg geneigd om het zelf op te lossen. Maar als er op een gegeven moment echt iets aan de hand is, denk ik dat ik hier wel naar de schoolleiding zou kunnen. Vanuit de schoolleiding, die ingang is er wel.

18. Op welke manier word je begeleid in het omgaan met de (hoge) werkdruk? Word je begeleid?

Niet zozeer begeleid, maar ik word wel een beetje in de gaten gehouden. Twee jaar geleden had ik een vwo 5 en toen heb ik het qua nakijkwerk zo bont gemaakt als je het maar kon maken, toen heb ik boekverslagen laten liggen, na een half jaar was het er nog niet en nog veel meer en toen gingen dus allerlei alarmbellen rinkelen, toen heb ik gesprekken gehad met teamleiders, met de rector over hoe ... En dat is ook in allerlei dossiers terechtgekomen. En toen ben ik hier op het Cals komen solliciteren en toen vroeg Peter Vijverberg ook nog van ik ga bellen met de rector van je vorige school, wat gaat die dan zeggen? Dus toen heb ik dan een beetje zo verbloed, zo van het zou zo kunnen zijn dat ie misschien iets zegt over ... Toen heeft Peter Vijverberg gebeld en toen is hij daar later nog op teruggekomen, dus toen heb ik uitgelegd hoe dat zat en toen heeft hij gezegd dat dat nu geen rol hoeft te spelen, maar we houden je een beetje in de gaten.

En weet je wie dat dan doet? Is jouw begeleider daar dan van op de hoogte? Dat weet ik niet, volgens mij zijn er niet speciaal mensen voor aangesteld, denk ik.

19. Ben je hier tevreden over? Licht toe.

Ja, ik sla me er wel doorheen. Ik kan er zelf ook nog wel wat aan verbeteren. Meer overleggen, meer op een rijtje zetten, meer structuur aanbrengen.

Zou je zeggen dat het initiatief in begeleiding in werkdruk dan wel van jou moet komen, maar dat er wel echt die openheid is? Ja, dat initiatief moet echt bij mij vandaan komen, maar het ligt te weinig bij mij. Maar vanuit de sectie, iedereen roept van als er nog iets is ... Heel positief.

Zelf nog opmerkingen?

Ja, ik ben nu op maandag en dinsdag vrij en de lessen zijn dus in die andere drie dagen gepropt, dus ik ben elke dag tot en met vijf uur op school, donderdag een tussenuur en ik merk wel dat ik op vrijdag helemaal op ben. Maandag en dinsdag vrij voor studie, maar als ik straks die studie af heb, dan wil ik ook wel meer gaan werken, dus dat blijft dan nog.